

Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Факультет економіки моря

Кафедра менеджменту

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

«___» _____ 2020 р.

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему _ **«Управління фінансовою діяльністю фармацевтичного
підприємства»**

Виконав: студент_6435-мз групи

Губанова А.С.

Керівник роботи:

К.е.н., доцент

Тубальцева Н.П.

Миколаїв – 2020 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Факультет економіки моря

Кафедра менеджменту

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма «Менеджмент організацій і адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

« ____ » _____ 2020 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

Студенту Губанова Антоніна Сергіївна

прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи «Управління фінансовою діяльністю фармацевтичного підприємства» _____

Керівник роботи к.е.н., доц. Тубальцева Н.П. _____

Затверджені наказом ректора № _____ від « ____ » _____ 20__ року

2. Термін подання роботи: _____

3. Вихідні дані по роботі: матеріали підприємств, статистична звітність, наукова література, чинне законодавство _____

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) _____
Теоретико-методичні основи аналізу фінансової діяльності підприємств, оцінка фінансової діяльності фармацевтичних підприємств України, Удосконалення фінансової діяльності фармацевтичних підприємств України, охорона праці.

5. Перелік презентаційних матеріалів Структура післядипломної освіти керівників і фахівців з вищою освітою, професійна перепідготовка фахівців з вищою освітою _____

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Охорона праці	Мозговий А.М.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення наукового керівника роботи	18.09.2020	
2	Вибір теми роботи та її узгодження її з науковим керівником	25.09.2020	
3	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	02.10.2020	
4	Збір статистичної інформації в термін проходження практики на базовому підприємстві (установі, організації)	09.10.2020	
5	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	16.10.2020	
6	Систематизація інформації та складання розгорнутого плану роботи, затвердження його науковим керівником	23.10.2020	
7	Розробка теоретичного розділу	30.10.2020	
8	Розробка аналітичного розділу	06.11.2020	
9	Розробка проектного розділу	13.11.2020	
10	Розробка четвертого розділу	20.11.2020	
11	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	30.11.2020	
12	Редагування рукопису роботи магістра та ознайомлення з ним наукового керівника	04.12.2020	
13	Розробка проєкту автореферату роботи	07.12.2020	
14	Розробка проєкту демонстраційного матеріалу та доповіді	08.12.2020	
15	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	10.12.2020	
16	Подання рукопису кваліфікаційної роботи, автореферату, презентаційного матеріалу на попередній захист	11.12.2020	
17	Подання роботи і автореферату рецензенту та отримання рецензії	15.12.2020	
18	Захист роботи перед атестаційною комісією	За графіком	

Студент _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Сутність поняття «фінансова діяльність підприємств».....	6
1.2. Фактори впливу та завдання фінансової стратегії.....	11
1.3. Методика оцінки фінансової діяльності підприємства.....	15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	22
2.1. Загальна характеристика Приватного акціонерного товариства Фармацевтична Фабрика «Віола».....	22
2.2. Аналіз фінансової діяльності Приватного акціонерного товариства Фармацевтична Фабрика «Віола».....	25
2.3. Оцінка ефективності фінансової діяльності суб'єкта господарювання за допомогою діагностики банкрутства.....	31
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	40
3.1. Проблеми та перспективи розвитку фінансової діяльності фармацевтичних підприємств України.....	40
3.2. Удосконалення оцінки ефективності фінансової діяльності підприємства на основі використання інтегрального показника.....	47
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ.....	59
4.1. Законодавство України в галузі охорони праці.....	59
4.2. Особливості охорони праці на фармацевтичних підприємствах.....	61
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження полягає в необхідності удосконалення фінансової діяльності фармацевтичних підприємств до умов сьогодення. Наразі, світова економічна криза, спричинена пандемією коронавірусної інфекції, поглинає всі економіки країн, як розвинених, так із перехідною. Здавалася, під час пандемії, фармацевтична галузь повинна стати найбільш прибутковою, однак за рахунок обмеженості фінансових ресурсів більшість компаній не мають змогу розширювати виробничі потужності. Тому, дослідження аналізу та обґрунтування шляхів удосконалення фінансової діяльності фармацевтичних підприємств в Україні є досить актуальною.

Значний внесок у розвиток системи оцінки фінансового стану підприємств зробили вітчизняні та зарубіжні науковці Г. М. Азаренкова [2, 3], Н. М. Дєєва [18], Л. А. Євчук [19], К. В. Ізмайлова [23], Г. В. Карпенко [24], Г. О. Крамаренко [28, 29], М. Я. Коробов [26], Б. М. Литвин, М. В. Стельмах [34], М. В. Максимова, А. І. Щербина [37], В. О. Мец [40], Г. Ю. Міщук [44], С. М. Онисько [50], Ю. С. Плюта [53], А. М. Поддєрьогін [54, 55, 56], С. П. Попова [57], Г. В. Савицька [61], С. Я. Салига [62], Г. Г. Старостенко [65], О. С. Філімоненков [69], Ю. С. Цал-Цалко [71], К. В. Чупіс [72] та інші.

Проте, ряд важливих проблем формування фінансової діяльності та її реалізації вимагають подальших досліджень і формування нових методичних підходів, а також напрямів їх удосконалення. Залишаються дискусійними та потребують додаткових досліджень питання щодо експрес-оцінки фінансового стану, окремі положення формування системи показників рентабельності, сукупність параметрів показників ліквідності та рентабельності при оцінювання ефективності фінансової діяльності, що зумовлює актуальність обраної теми і визначає мету та завдання дослідження.

Метою дипломної роботи є аналіз та обґрунтування шляхів удосконалення фінансової діяльності фармацевтичних підприємств України. Відповідно до мети дослідження були поставлені наступні завдання:

- узагальнити теоретичні та методичні підходи фінансової діяльності фармацевтичних підприємств;

- проаналізувати та оцінити фінансову діяльність фармацевтичних підприємств України, зокрема на прикладі Приватного акціонерного товариства Фармацевтичної Фабрики «Віола»;

- удосконалити фінансову діяльність фармацевтичних підприємств України, зокрема на прикладі Приватного акціонерного товариства Фармацевтичної Фабрики «Віола».

Об'єктом дослідження виступає процес аналізу та оцінювання ефективності фінансової стратегії Приватного акціонерного товариства Фармацевтичної Фабрики «Віола».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, прикладних та методичних засад організаційно-економічних основ фінансової діяльності Приватного акціонерного товариства Фармацевтичної Фабрики «Віола».

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є положення економічної теорії. Для забезпечення досягнення поставленої мети в дипломній роботі магістра використовувались наступні методи: групування й порівняння показників – при здійсненні горизонтального й вертикального аналізу фінансової діяльності фармацевтичних підприємств; абстрактно-логічний – при проведенні теоретичних узагальнень та формуванні висновків; статистичний та експертних оцінок – при визначенні рівня автоматизації процесів оцінки фінансового стану та групуванні показників; графічний – для наочного зображення економічних процесів тощо.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти, що діють в Україні; зведені статистичні матеріали Державного комітету статистики України; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів; інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі Internet;

фінансова звітність Приватного акціонерного товариства Фармацевтичної Фабрики «Віола»; особисті спостереження автора.

Практичне значення одержаних результатів полягає у застосуванні розроблених заходів удосконалення фінансової діяльності в аналітичній практиці фармацевтичних підприємства, що дозволить значно підвищити рівень їхньої ефективності.

Структура й обсяг дипломної роботи магістра. Кваліфікаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, якій налічує 73 найменування. Загальний обсяг роботи становить 82 сторінок комп'ютерного тексту, основний зміст викладено на 74 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 10 рисунків, 9 формул та 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність поняття «фінансова діяльність підприємств»

У сьогочасних умовах для результативного функціонування національних підприємств, вагомою ланкою є управління фінансовою діяльністю, як однієї зі складових господарського механізму, що охоплює процеси формування та використання фінансових ресурсів, підтримку стратегії розвитку.

Відаючи належне науковим працям учених, які досліджували питання визначення сутності фінансової діяльності підприємства, слід вказати на відсутність єдиного тлумачення даного поняття. Дослідження більшості публікацій у науковій літературі присвячено розгляду методологічних засад аналізу й оцінки фінансової діяльності і через цю призму – формуванню сутності категорії фінансової діяльності підприємства. Переважна більшість науковців розглядає фінансову діяльність із позицій представлених у методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій. Однак наразі залишається малодослідженим аспект визначення сутності фінансової діяльності підприємства з позицій фінансового управління підприємством, чим і зумовлена актуальність даного дослідження.

Варто зазначити, що вітчизняні та зарубіжні науковці у своїх працях трактують визначають фінансову діяльність підприємства як: грошове та інше фінансове посередництво; діяльність; система заходів; система форм і методів; організація фінансових відносин; управління процесами (табл. 1.1). Таке різноманіття у трактуванні сутності поняття «фінансова діяльність підприємства» спричинена відсутністю його чіткого визначення у нормативних документах, що в свою чергу ускладнює організацію фінансової діяльності підприємства.

Дефініція поняття «фінансова діяльність підприємства»

Автори	Визначення поняття
1	2
Азаренкова Г.М., Журавель Т. М., Михайленко Р.М. [3]	система форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів
Аранчій В.І. [6]	особливий вид діяльності персоналу підприємства з формування та використання фінансових ресурсів
Атамас П.Й. [4]	система використання різних форм і методів для нарощування власного та залученого капіталу підприємств та досягнення ними поставлених стратегічних цілей
Бандурка О.М., Коробов Н.П., Орлов П.І., Петрова К.Я. [7]	управління процесами формування й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів, які утворюються для опосередкування розподільних відносин на всіх стадіях суспільного відтворення
Бендар М.М. [8]	діяльність, яка пов'язана з організацією фінансів підприємств та здійснення відповідно до цілей і завдань стратегії економічного розвитку господарюючого суб'єкта
Господарський кодекс [15]	грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [20]	діяльність, яка зумовлює зміну величини і складу власного та позикового капіталу підприємства; цілеспрямована система заходів, здійснюваних підприємством задля реалізації поточних та стратегічних завдань його розвитку, забезпечення його діяльності фінансовими ресурсами, управління ними, вчасного та повного використання фінансових зобов'язань
Зятковський І.В., Зятковська Л.І., Романів М.В. [22]	діяльність суб'єкта господарювання, пов'язана з мобілізацією фінансових ресурсів, необхідних для виконання завдань, які поставив перед ним його засновник
Кравчук О.М., Лещук В.П. [27]	весь комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства і пов'язаних з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням (обслуговуванням) операційної діяльності суб'єкта господарювання
Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. [29]	організація фінансових відносин, що виникають у нього в процесі роботи з іншими суб'єктами господарювання
Любенко Н.М. [36]	система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства та досягнення поставлених цілей
Манів З.О., Луцький І.М. [38]	суть фінансової діяльності полягає у виникненні грошових відносин, пов'язаних із неперервним кругообігом коштів у формах витрачання ресурсів, одержання доходів, їх використання, а також з приводу відносин із постачальниками, покупцями продукції, працівниками підприємств, державними органами та ін.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 [46]	діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства

1	2
Непочатенко О.О. [47]	Процес під час якого суб'єкт господарювання формує, розподіляє, перерозподіляє та використовує фінансові ресурси для задоволення поставлених цілей
Партин Г.О., Загородній А.Г. [52]	Цілеспрямована система здійснюваних підприємством заходів щодо досягнення поточних та стратегічних завдань розвитку заходів щодо забезпечення його діяльності фінансовими ресурсами, управління ними, вчасного та повного виконання фінансових зобов'язань
Поддєрьогін А.М. [54]	Система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів
Терещенко О.О. [66]	Усі заходи, пов'язані з мобілізацією капіталу, його використанням, примноженням (збільшенням вартості) та поверненням. Інакше кажучи, фінансова діяльність (у широкому розумінні) включає весь комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства і пов'язаних з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням (обслуговуванням) операційної діяльності суб'єкта господарювання

Джерело: систематизовано і узагальнено автором

Господарський кодекс України визначає фінансову діяльність суб'єктів господарювання через призму грошового та іншого фінансового посередництва, страхування, допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування. Ці перераховані види фінансової діяльності по суті є видами діяльності з надання фінансових послуг, що здійснюються на професійних засадах спеціальними суб'єктами господарювання. Тобто дане пояснення досліджуваної категорії не в повній мірі відображає її сутність та розглядає лише окремий напрям фінансової діяльності суб'єктів господарювання, які займаються наданням фінансових послуг та є фінансовими посередниками [15].

У сучасній економічній науці немає усталеної думки щодо трактування поняття «фінансова діяльність підприємства». Тому дослідження різних поглядів щодо визначення сутності фінансової діяльності підприємств доводить, що найбільш поширеними є два підходи до розкриття її змісту.

Автори, такі як: Аранчій В. І., Бердар М. М., Загородній А. Г., Зятковський І. В., Мартюшева Л. С., Меренкова Л. О., Терещенко О. О. [6, 8, 20, 22, 39, 66] визначають сутність фінансової діяльності через розкриття її функціонального призначення. В рамках даного підходу під фінансовою

діяльністю суб'єкта господарювання розуміється діяльність щодо фінансового забезпечення – формування та ефективного використання фінансових ресурсів підприємства. Більш широко поняття фінансової діяльності трактується Терещенко О. О. [66], який розглядає його як діяльність щодо формування не тільки фінансових, а й економічних ресурсів з метою реалізації стратегії економічного розвитку підприємства. У визначенні Аранчія І. В. [6], поряд із функціональним призначенням, особлива увага приділяється управлінському аспекту, відповідно до якого фінансова діяльність розглядається як діяльність персоналу підприємства, направлена на прийняття найефективніших рішень з управління фінансовими ресурсами.

Автори Азаренкова Г. М. [2] і Поддєрьогін А. М. [54], фінансову діяльність трактують дещо з іншого підходу, а саме розглядають її вказуючи на інструменти – систему форм і методів. Незважаючи на те, що вчені даного напрямку зосереджують увагу на інструментах, вони також не заперечують функціональне призначення фінансової діяльності – фінансове забезпечення, що і є ключовою позицією при визначенні сутності досліджуваного поняття.

З позиції процесного підходу, під фінансовою діяльністю підприємства слід розуміти цілеспрямований процес формування та ефективного використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта для забезпечення його діяльності з метою досягнення поставлених цілей [48, с. 202].

Виходячи із економічної сутності категорії «фінансова діяльність підприємства» можна сформулювати її завдання, найбільш загальним із яких є фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності; пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності; виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками; мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування виробничого й соціального розвитку, збільшення власного капіталу; контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів [54]. Науковцями були визначені основні напрямки фінансової діяльності підприємства, які зображені на рис. 1.1. [56].

Найбільш поширеним методом організація фінансової діяльності підприємства є комерційний розрахунок. Вирішальну роль у формуванні фінансових ресурсів при застосуванні цього методу відіграють власні кошти, які покривають більшу частину витрат, а також являються гарантом отриманого кредиту. Комерційний розрахунок виступає високоефективним методом організації фінансової діяльності, оскільки спонукає підприємство до пошуку оптимальних джерел фінансування та раціонального розподілу ресурсів на основі мінімізації витрат та максимізації прибутку. Проте варто зазначити, що хоча комерційний розрахунок і характерний ринковій економіці та сприяє високоефективному господарюванню, при використанні даного методу організації фінансової діяльності залучення коштів відбувається виключно за рахунок власних зусиль і підприємство несе повну відповідальність за своїми зобов'язаннями [48, с. 203].

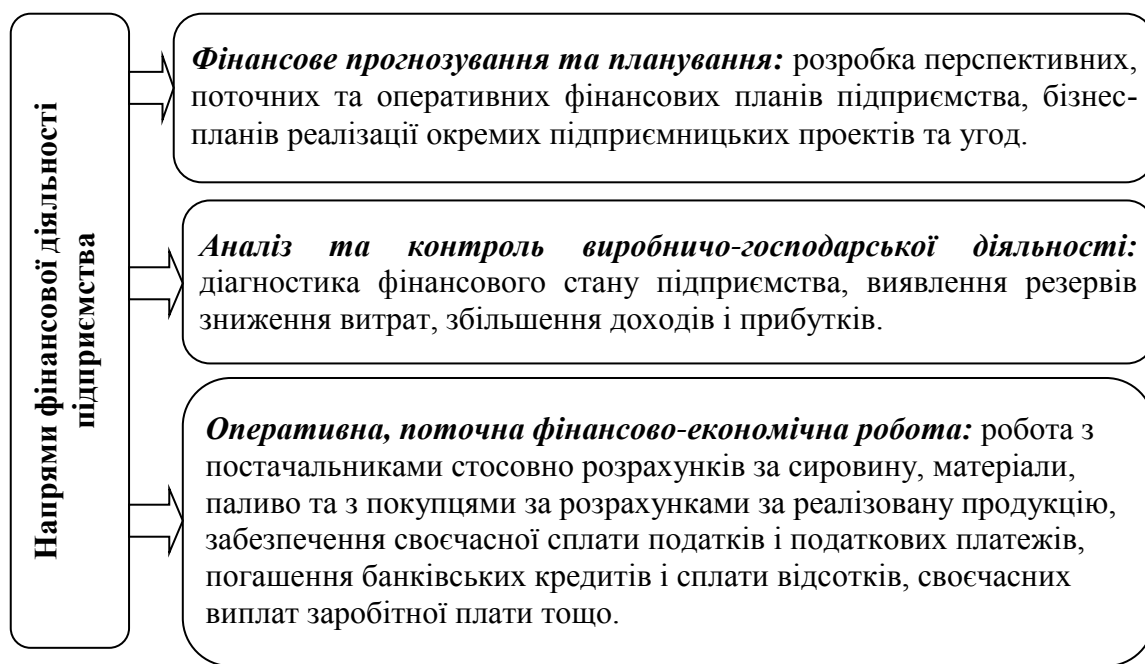


Рис. 1.1. Напрями організації фінансової діяльності підприємства

Джерело: побудовано на основі [54].

Фінансова діяльність підприємства у всіх її формах не може зводитися тільки до задоволення фінансових потреб, що визначаються необхідністю управління окремими видами оборотних активів, заміни необоротних активів, що вибувають, або поточного їх приросту у зв'язку із змінами обсягу

господарської діяльності. На сучасному етапі все більше число підприємств усвідомлюють необхідність свідомого перспективного управління фінансовою діяльністю на основі наукової методології передбачення її напрямів і форм, адаптації до загальних цілей розвитку підприємства та мінливих умов зовнішнього фінансового середовища. Ефективним інструментом перспективного управління фінансовою діяльністю підприємства, підпорядкованого реалізації цілей загального його розвитку в умовах суттєвих змін макроекономічних показників, системи державного регулювання ринкових процесів, кон'юнктури фінансового ринку і пов'язаною з цим невизначеністю, виступає фінансова стратегія [41].

Дослідження сутності поняття фінансової діяльності підприємства необхідно розглядати з позицій фінансового менеджменту. Фінансова діяльність передусім є об'єктом фінансового управління, результатом фінансово-господарської діяльності й слугує якісною характеристикою діяльності підприємства. Фінансова діяльність підприємства відображає стан забезпеченості фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання й вимірюється сукупністю показників, що характеризують загальні результати діяльності підприємства на даний час і визначає його перспективи у майбутньому.

1.2. Фактори впливу та завдання фінансової стратегії

За умов повної трансформації економіки України в ринкову систему господарювання, при лібералізації відносин суб'єктів господарювання, у фінансовій діяльності підприємства значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу його оцінки ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості, а також пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності. Особливого значення, як зазначають науковці, набуває об'єктивна

оцінка потенційних можливостей збільшення прибутку підприємства в умовах глобалізації та інтенсифікації інтеграційних процесів [11].

Стратегія підприємства визначає загальний напрям його діяльності, довгострокову мету. Відповідно, стратегічна ефективність відображає отримання ефекту від досягнення мети у довгостроковій перспективі. В свою чергу, тактика – це заходи щодо реалізації стратегії (стратегічної мети), а тактична ефективність відображає отримання ефекту від реалізації певних заходів у короткостроковій перспективі. Відповідно до цього, результати діяльності підприємства доцільно розглядати з позицій тактичного та стратегічного аспектів, що надасть змогу прийняти обґрунтоване рішення [64].

Діяльність підприємства є сукупністю процесів поточного функціонування, спрямованого на забезпечення максимально можливого та стабільного досягнення певних цілей. Для досягнення стратегічних цілей підприємства розробляються виробнича, маркетингова та фінансова стратегії підприємства, які повинні узгоджуватися між собою. Це визначає необхідність проведення комплексної оцінки ефективності діяльності підприємства та її результатів. На рис. 1.2 наведено основні критерії оцінювання результатів діяльності, які згруповано за видами стратегій [64].

З рис. 1.2 видно, що основними критеріями оцінювання маркетингової діяльності є обсяг продажів, частка ринку та імідж компанії. Обсяг продажів є абсолютним показником, визначається як обсяг виручки, одержаний від реалізації товарів та послуг. Більш доцільним є визначення приросту обсягу продажів, що надає можливість проаналізувати ефективність здійснених витрат та заходів стимулювання продажів. Частка ринку є відносним показником, що характеризує відсоток від всієї цільової аудиторії, яку охопило підприємство або відсоток продажів підприємства у загальному обсязі продажів аналогічних товарів на певному ринку. Імідж компанії характеризує оцінку підприємства та його продукції важливими цільовими групами за певними суттєвими для підприємства параметрами (якість продукції, ціна, дизайн тощо) [73].

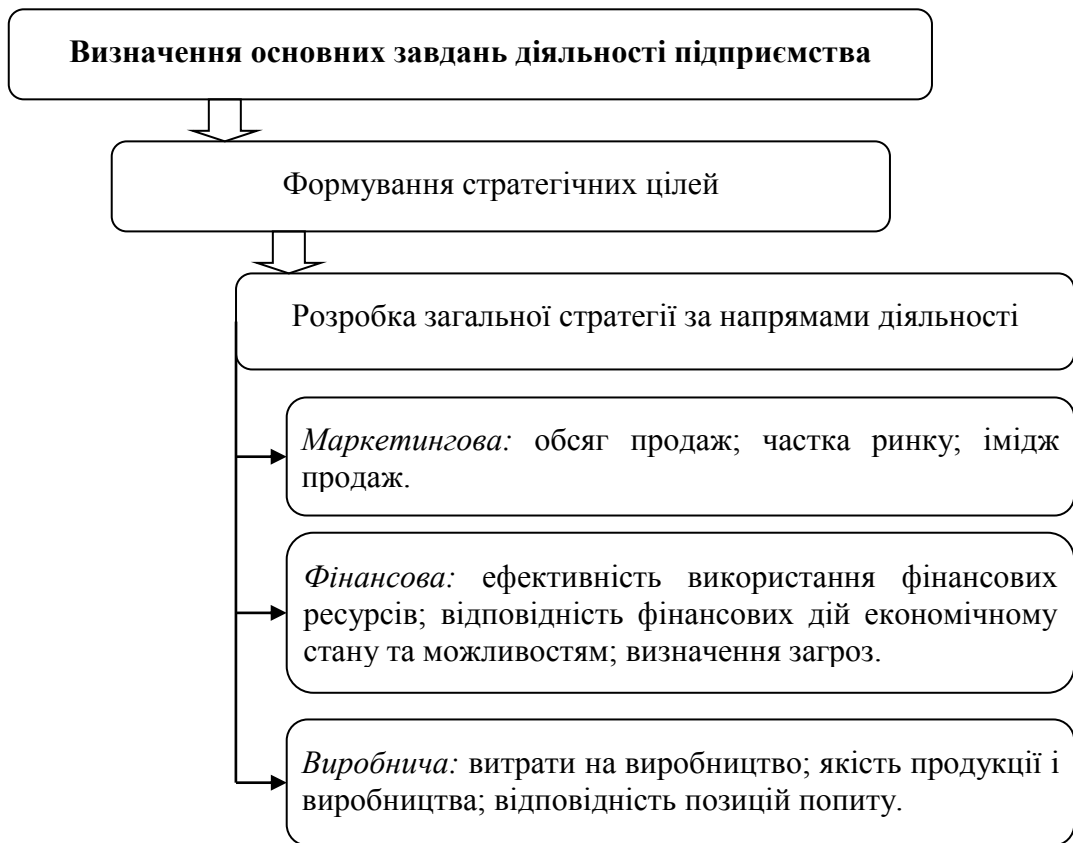


Рис. 1.2. Основні критерії оцінювання результатів діяльності підприємства
Джерело: [64].

В свою чергу, фінансову діяльність запропоновано оцінювати за допомогою таких критеріїв, як ефективність використання фінансових ресурсів, відповідність фінансових дій економічному стану підприємства, визначення загроз. Ефективність використання фінансових ресурсів визначається за допомогою таких показників, як рентабельність капіталу, внутрішній коефіцієнт ефективності, період повернення капітальних вкладень, точка беззбитковості. Відповідність фінансових дій економічному стану та можливостям характеризується коефіцієнтом концентрації власного капіталу (відношення власного капіталу та резервів до суми активів підприємства). Визначення загроз здійснюється за допомогою таких показників, як ліквідність та платоспроможність підприємства [73].

Однозначних думок вчених і дослідників щодо існування певних факторів впливу на фінансову стійкість немає. Одні вважають, що такими чинниками є міцне становище підприємства на ринку, налагодженість

економічних зв'язків із партнерами, високий рівень матеріально-технічного оснащення виробництва і застосування передових технологій. Інші такими чинниками вважають стан майна, рівень гнучкості системи управління тощо. Важливо зазначити, що діяльність підприємства можна розглядати як в зовнішньому, так і внутрішньому аспектах. Зовнішній аспект фінансової стійкості підприємства пов'язаний із стабільністю економічного середовища, в якому воно функціонує, що забезпечується відповідним державним макроекономічним регулюванням ринкової економіки [42].

Внутрішній аспект фінансової стійкості відображає такий стан його ресурсного потенціалу і таку його динаміку, при яких забезпечуються стабільно високі фінансово-господарські результати діяльності підприємства. Дане трактування дає підстави до обґрунтування доцільності поділу чинників впливу на фінансову стійкість підприємства на 2 групи (рис. 1.3): внутрішні (інноваційні, виробничі, фінансові, реалізаційні) та зовнішні (законодавчо-адміністративні, політичні, соціально-демографічні фактори впливу).



Рис. 1.3. Чинники впливу на фінансову стійкість підприємства

Фінансова діяльність, стійкість і стабільність підприємства залежать від результативності її виробничої і комерційної діяльності. При вдалому виконанні виробничого і фінансового плану, підприємство успішно функціонує. Але, при невиконанні плану з виробництва й реалізації продукції відбувається збільшення її собівартості, зменшується суми прибутку і, як наслідок, відбувається погіршення платоспроможності підприємства. Саме тому, стійка фінансова діяльність є наслідком досвідченого й вправного управління усім комплексом факторів, що визначають результати господарської діяльності підприємства.

Дослідження фінансової діяльності підприємства необхідна для забезпечення комплексного прояву, аналізу, прогнозування і елімінації проблем в діяльності підприємства з ціллю прийому слушних продуктивних управлінських рішень, що спрямовані на досягнення стратегічної мети. Саме тому, знання теоретико-методичних основ з фінансової діяльності дає змогу дослідити та виявити причини позитивних або негативних показників та тенденцій у ринкових умовах, що характеризуються високою невизначеністю й нестабільністю зовнішнього середовища. Уміння правильно діагностування фінансову діяльність надає підприємству здатність підтримувати сталий розвиток у сучасних умовах господарювання.

1.3. Методика оцінки фінансової діяльності підприємства

Зважаючи на загальне охоплення і глибину аналізу фінансової діяльності слід виділити експрес – аналіз та комплексний аналіз. Останні роки багато науковців і практиків підкреслюють важливість здійснення саме експрес-аналізу, який дозволяє на основі обмеженої кількості розрахунків надати об'єктивну оцінку досліджуваного напрямку, яка дозволить прийняти обґрунтовані управлінські рішення. Основною відмінністю між експрес-

аналізом і комплексним аналізом фінансової діяльності є ступінь деталізації аналітичних розрахунків. В той же час комплексний аналіз дозволяє всебічно оцінити фінансову діяльність на основі одночасного та узгоджуваного вивчення сукупності різних параметрів, що всебічно характеризують фінансово-господарську діяльність.

Першочерговим завданням проведення оцінки фінансової діяльності є чітке окреслення мети та завдань його здійснення. Слід відзначити, що найчастіше внутрішніми службами підприємства оцінка фінансової діяльності здійснюється з метою впровадження певних заходів щодо його зміцнення та виявлення основних напрямів подальшого розвитку підприємства. З іншого боку постійним завданням у рамках функціонування системи раннього попередження і реагування в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності є діагностика банкрутства підприємства, що дозволяє вчасно запобігти небажаним наслідкам.

Зовнішня оцінка фінансової діяльності може проводитися акціонерами, кредиторами, інвесторами, податковими органами, підприємствами-партнерами тощо. Однак, найчастіше вона зводиться до оцінки кредитоспроможності, оскільки в сучасних умовах зростає потреба підприємств у позиковому капіталі.

Відповідно до вищенаведених цілей обриється методика здійснення аналізу фінансової діяльності (рис. 1.4).

Найбільш вживаним у практиці господарювання вітчизняних підприємств є аналіз фінансових коефіцієнтів. Як правило, оцінка проводиться за групами показників майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності, прибутковості, ділової активності. Класифікація груп, їх склад та методика розрахунку показників, які закріплені у нормативних документах різних міністерств і відомств, а також представлених у різноманітних наукових доробках, істотно різняться, що обумовлює відсутність єдиного підходу до оцінки фінансового стану. Останні роки набули поширення методики, що надають можливість інтерпретації результатів оцінки фінансової діяльності на основі одного узагальнюючого показника. Але їх різноманітня, відсутність

певної систематизації, чіткого алгоритму здійснення розрахунків та умов застосування ускладнюють їх використання у практичній діяльності підприємств. Крім того, істотною проблемою використання більшості методик є відсутність нормативних значень фінансових показників, що враховують галузеві особливості функціонування підприємств, статичність фінансового аналізу, непридатність деяких західних методик до вітчизняних умов господарювання, низький рівень інформативності фінансової звітності.

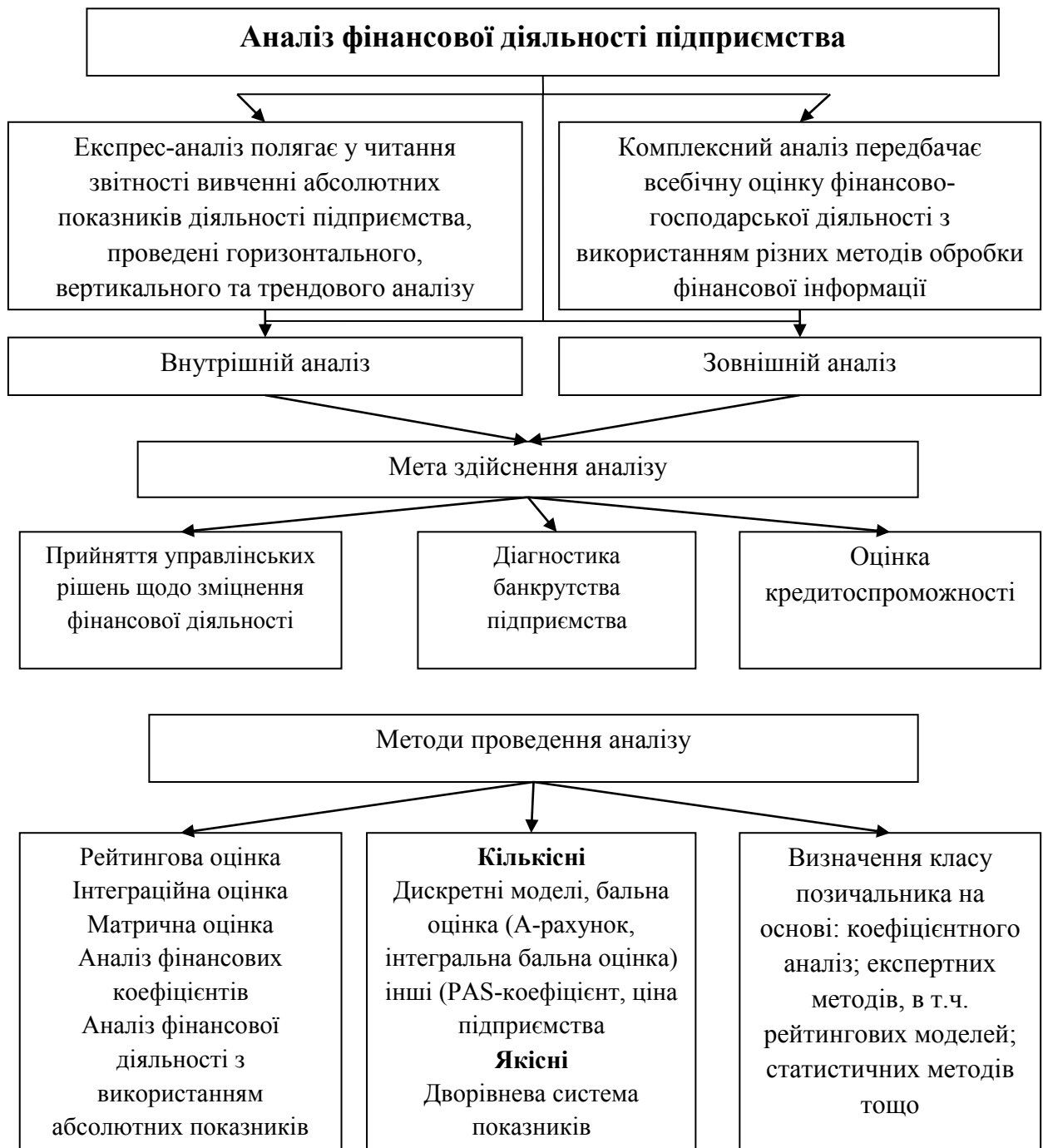


Рис. 1.4. Методичні підходи до аналізу фінансової діяльності підприємства

Джерело: [21].

В економічній літературі існують безліч методичних підходів щодо оцінки фінансової діяльності підприємства. Традиційно у наукових джерелах виділяють методи, які у загальних рисах можна розподілити на [57]:

- методи, засновані на аналізі балансу підприємства (горизонтальний, вертикальний, трендовий аналіз, метод фінансових коефіцієнтів);
- евристичні методи, що засновані на неформальних, інтуїтивних підходах та узагальненні досвіду розв'язання аналогічних завдань та методи експертних оцінок;
- економіко-математичні методи.

Горизонтальний аналіз полягає у визначенні абсолютних і відносних змін величин різних статей балансу та показників фінансової звітності підприємства за звітний період.

Вертикальний аналіз передбачає визначення питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу за звітний період.

Коефіцієнтний аналіз полягає у вивченні рівня і динаміки відносних показників фінансової діяльності, які розраховуються як відношення величин балансових статей чи інших абсолютних показників фінансової звітності, порівнюючи їх із базовими даними або нормативними.

Трендовий аналіз полягає у порівнянні кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансової діяльності).

Порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та

середніми показниками. В основі багатовимірного порівняльного аналізу лежить метод евклідових відстаней, який враховує не тільки абсолютні величини показників кожного підприємства, але і ступінь їх наближення до показників підприємства-еталона. Для цього необхідно координати порівнюваних підприємств представити у частках відповідних координат підприємства-еталона.

Факторний аналіз полягає у виявленні причин зміни абсолютних і відносних фінансових показників, а також у визначенні впливу причин (факторів) на зміну фінансового показника, який аналізують.

Нині самим розповсюдженим у використанні при оцінці фінансової діяльності підприємства є коефіцієнтний метод, що базується на розрахунку системи коефіцієнтів, які свідчать про стан в різних аспектах діяльності підприємства і дають можливість виявити слабкі місця в його діяльності ще на початковому етапі. Як правило, оцінка проводиться за групами показників майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності, прибутковості, ділової активності. Основними його недоліками є відсутність або недостатнє обґрунтування граничних значень більшості показників, недостатня інтерпретація термінології та показників, прийнятих у зарубіжних фірмах до специфіки українських підприємств, розгляд показниками лише окремих сторін діяльності підприємства.

Останні роки набули поширення методики, що надають можливість інтерпретації результатів оцінки фінансової діяльності на основі одного узагальнюючого показника. Але їх різноманіття, відсутність певної систематизації, чіткого алгоритму здійснення розрахунків та умов застосування ускладнюють їх використання у практичній діяльності підприємств.

У міжнародній практиці для оцінки фінансової діяльності широко використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнений показник. Вони застосовуються для аналізу основних положень функціонування та розвитку підприємства; логічного обґрунтування економічних залежностей, що були виявлені в результаті проведеного аналізу

економічних явищ та процесів на підприємстві; для отримання якісних висновків відносно підвищення ефективності функціонування підприємства та його подальшого розвитку [57].

Коротка характеристика основних методичних підходів щодо оцінки фінансової діяльності підприємства наведена у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика основних методів оцінки фінансової діяльності

Методи	Характеристика
Метод фінансових коефіцієнтів	Передбачає розрахунок певних показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність, рентабельність (прибутковість) діяльності, майновий стан та ділову активність. Склад і алгоритм розрахунку коефіцієнтів досить різноманітний і залежить від обраної методики, що затверджена нормативними документами або упорядкована певними науковцями.
Оцінка фінансового стану з використанням абсолютних показників	Може бути використана для оцінки окремих сторін фінансової діяльності. Наприклад: - для характеристики рівня фінансової стійкості з боку прибутковості підприємства на основі використання результатів маржинального аналізу; - визначення типів фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів.
Рейтингова оцінка	Полягає у класифікації підприємств за певними ознаками виходячи з фактичного рівня показників фінансової діяльності і рейтингу кожного показника. Перевагою є можливість ранжування ряду підприємств за обраною ознакою.
Бальна оцінка (спектр бальна оцінка)	Бальна оцінка полягає в проведенні аналізу фінансових коефіцієнтів шляхом порівняння отриманих значень із нормативними величинами і отриманні узагальнюючого показника, вираженого в балах. Спектр бальна оцінка при цьому передбачає використання «рознесення» цих значень за зонами віддаленості від оптимального значення.
Матрична оцінка	Базується на побудові матриці сукупності фінансових показників, яка перетворюється на матрицю стандартизованих коефіцієнтів. Надає змогу здійснювати порівняльну рейтингову оцінку за певними показниками. З іншого боку може використовуватися при складанні матричних балансів, балансів грошових надходжень і витрат.
Інтегральна оцінка	Результатом проведення оцінки є визначення інтегрального показника на основі застосування різноманітних методичних підходів. При цьому інтегральний показник може характеризувати як окремі складові, так і в цілому фінансовий стан підприємства.
Дискримінантні моделі	Дозволяють визначити вірогідність настання банкрутства на основі розробки (або використання) інтегральної моделі аналізу фінансової діяльності підприємства. Виділяють однофакторні (коефіцієнт Бівера, Вайбеля) та багатофакторні (модель Альтмана, Ліса, Таффлера, Спрінгейта, Терещенко, Савицької тощо) моделі.

На особливу увагу заслуговують моделі Альтмана, Таффлера, Ліса, Чессера та ін. Їх переваги: невелика кількість показників, що забезпечують високу точність результатів, за незначних затрат трудомісткості; можливість поєднувати різноманітні об'єкти; інформація для розрахунку всіх показників є доступною (відображається в основних формах фінансової звітності); є можливість прогнозування банкрутства, визначення зони ризику, у якій перебуває підприємство.

Проте дані моделі показують правдиві результати лише в тих конкретних умовах, для яких вони розроблені. Використання таких моделей в Україні було б можливим за повної відповідності бухгалтерського обліку, фінансової звітності і показників міжнародній практиці та стабільній діяльності вітчизняних підприємств. У зв'язку з наявними відмінностями показники вітчизняних підприємств, введені в модель, повинні мати інші критеріальні значення. Адже величина цих коефіцієнтів істотно впливає на результати розрахунків і правильність висновків про фінансову діяльність підприємства [40].

Окрім того, будь-яка модель даватиме надійні результати лише за незмінності (постійності) умов функціонування об'єктів, котрі досліджуються, що не характерно для вітчизняних підприємств, що не може не вплинути як на коефіцієнти моделі, так і на її критичні значення, які слугують для оцінки фінансового стану підприємства і прогнозування можливості його банкрутства.

На теперішній час не існує універсальної методики оцінювання фінансової діяльності підприємства, яка б враховувала мету фінансового аналізу, постійно змінюваний склад множини оцінювальних параметрів, який змінюється відповідно до умов розвитку внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, а також розмірність, специфіку підприємства конкретної галузі й умов, у яких воно функціонує.

Формування єдиної системи методичних підходів щодо оцінки фінансової діяльності підприємства та розробка детального алгоритму їх застосування сприятиме, по-перше, об'єктивному визначенню статичної і потенційної

можливості розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та їх забезпеченню фінансовими ресурсами; по-друге, підвищенню якості прийняття управлінських рішень, що, в підсумку, забезпечуватиме збільшення фінансових результатів та досягнення тактичних та стратегічних цілей функціонування підприємств різних галузей економіки.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

2.1. Загальна характеристика Приватного акціонерного товариства Фармацевтична Фабрика «Віола»

Для оцінки ефективності фінансової діяльності фармацевтичних підприємств України оберемо об'єкт дослідження. Для дослідження об'єктом виступає Приватне акціонерне товариство Фармацевтична фабрика «Віола» (далі, Приватне акціонерне товариство Фармацевтична фабрика «Віола» – ПрАТ ФФ «Віола»). Воно розташовано за адресою: 69063, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Академіка Амосова, буд. 75.

Адреса електронної пошти: violaff@viola.zp.ua

Основні види діяльності ПрАТ ФФ «Віола» із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД відображено у рисунку 2.1.

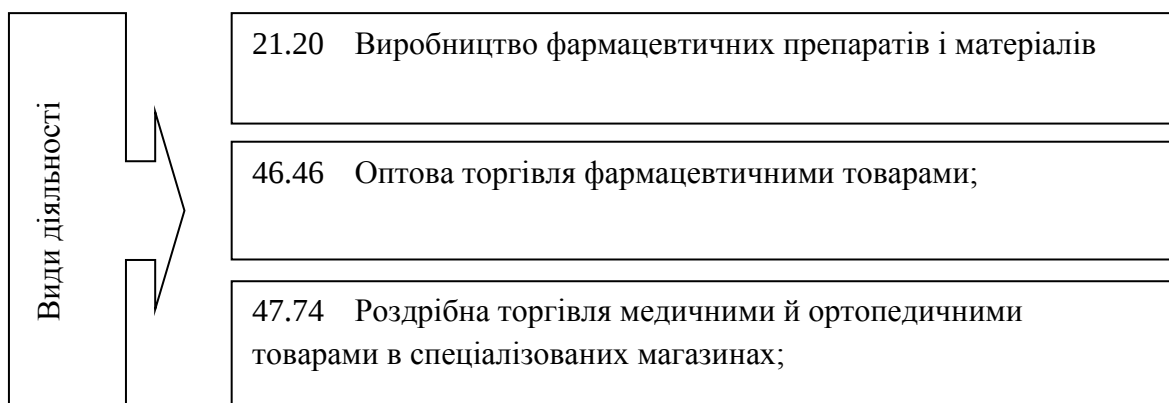


Рис. 2.1. Основні види діяльності ПрАТ ФФ «Віола» із зазначенням
найменування виду діяльності та коду за КВЕД

Джерело: [51].

Середньооблікова чисельність працівників облікового складу – 316 осіб. Середня численність позаштатних працівників – 0 осіб. Середня численність осіб, які працюють за сумісництвом – 11 осіб. Чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу (дня, тижня) – 8 осіб, 6 осіб з

інвалідністю. Фонд оплати праці за 2019 рік склав 74278,0 тис.грн. У 2019 році фонд оплати праці збільшився відносно попереднього звітного періоду на 41641,9 тис.грн. Кадрова програма емітента, спрямована на забезпечення рівня кваліфікації її працівників операційним потребам емітента: навчання та тренінги з персоналом проводяться менеджментом підприємства. Набір нових кадрів на підприємстві здійснюється самостійно [51].

За період 2017-2019 років підприємство працювало стабільно. Необхідно відмітити, що за досліджуваний період сума чистого прибутку збільшується, пропорційно збільшується майно підприємства та чистий дохід виручка (табл. 2.1). В додатках А та Б наведені дані фінансової звітності ПрАТ ФФ «Віола».

Таблиця 2.1

**Аналіз основних фінансових показників підприємства ПрАТ ФФ «Віола»
за 2017-2019 роки, тис. грн.**

Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абсолютне відхилення (тис.грн.)		Відносне відхилення,%	
				2017	2018	2017	2018
Майно підприємства	120910	150892	171046	50136	20154	141,47	113,36
Власний капітал	38420	57233	84319	45899	27086	219,47	147,33
Залучений капітал	32053	31626	32658	605	1032	101,89	103,26
Доход від реалізації	270097	316527	359506	89409	42979	133,10	113,58
Чистий прибуток (збиток)	11863	29381	33808	21945	4427	284,99	115,07

Джерело: сформовано і розраховано автором за даними фінансової звітності [51].

Майно підприємства за досліджуваний період збільшилось з 120910 тис. грн у 2017 році до 171046 у 2019 році. Абсолютне відхилення 2019 року від 2017 року становило збільшення на 50136 тис. грн та відносно 2018 року на 20154 тис. грн.

Власний капітал у 2017 році становив 38420 тис. грн, у 2018 році 57233 тис. грн та у 2019 році 84319 тис. грн, збільшення відбулося на 45899 тис. грн або на 219,47%.

Також, збільшився залучений капітал у 2019 році відносно 2017 року на 605 тис. грн і становить 32658 тис. грн., відносно 2018 року 1032 тис. грн.

Чистий дохід виручка протягом досліджуваного періоду збільшився на 89409 тис. грн відносно 2017 року та на тис. грн відносно 429792018 року і у 2019 році становить 359506 тис. грн, збільшення відбулося майже в 1,33 рази. Чистий дохід виручка майже в два рази більше ніж фактичний розмір майна підприємства, що свідчить про високий рівень ресурсовіддачі активів. В той же час всі три роки, що аналізуються, ПрАТ ФФ «Віола» були прибутковим. (табл. 2.1, рис. 2.2).

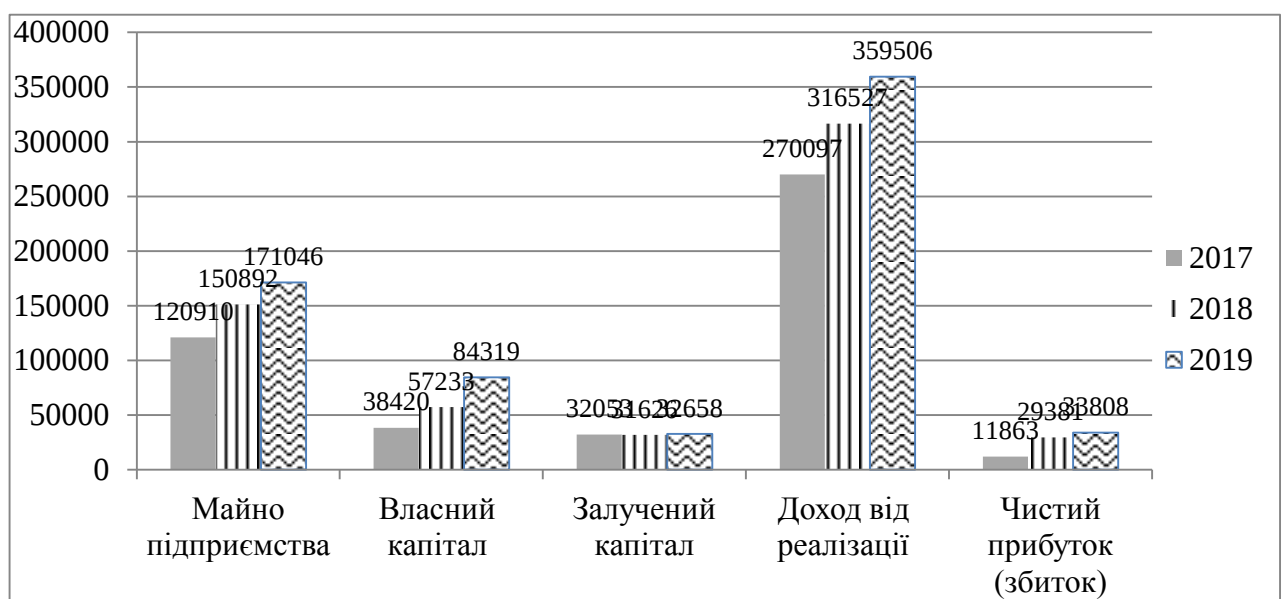


Рис. 2.2. Динаміка основних фінансових показників діяльності ПрАТ ФФ «Віола» за 2017-2019 роки, тис. грн.

Джерело: сформовано і розраховано автором за даними фінансової звітності [51].

Отже, за аналізуючий період підприємство у 2017-2019 роках було прибутковим, що в порівнянні з попередніми показниками свідчить про зменшення непрямих витрат, зокрема адміністративних витрат і витрат на збут. Все це є позитивним моментом у роботі особливо на фоні зниження майнового потенціалу, обсягів діяльності підприємства, низькій питомій вазі оборотних коштів, що становлять прямі витрати.

Незначна частина фінансування господарської діяльності підприємства здійснюється за рахунок позикових коштів. У 2019 році фінансування оборотного капіталу здійснювалось за рахунок короткострокових зобов'язань, що становили 7917 тис. грн, що свідчить про незначну фінансову залежність підприємства від своїх кредиторів.

Стратегія подальшої діяльності щонайменше на рік не передбачає розширення виробництва або реконструкції. Для поліпшення фінансового стану планується здійснити заходи по розширенню ринків збуту, збільшенню потужності підприємства, запровадження нових видів продукції. Істотними факторами, які можуть вплинути на діяльність ПрАТ ФФ «Віола» в майбутньому, є: різкий ріст курсу валют, девальвація гривні; високий темп інфляції; економічна криза; ріст цін на сировину; зниження купівельної спроможності споживачів; коливання споживчих настроїв; розвиток торгівлі з країнами ЄС; реформи уряду, направлені на розвиток підприємницької діяльності [51].

2.2. Аналіз фінансової діяльності Приватного акціонерного товариства Фармацевтична Фабрика «Віола»

Для аналізу фінансової діяльності фармацевтичного підприємства, пропонуємо проаналізувати наступні показники:

- ліквідності та платоспроможності;
- фінансової стійкості та ділової активності;
- рентабельності (ефективності) діяльності.

Для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства важливе значення має розрахунок та застосування показників ліквідності. Вони дають можливість оцінити рівень платоспроможності підприємства на певний момент часу, а також у випадках виникнення ситуацій.

Динаміка коефіцієнтів платоспроможності (табл. 2.2) цікавить як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів аналітичної інформації. Зокрема:

- постачальників – коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- банківські установи – коефіцієнт термінової ліквідності;
- покупців та акціонерів – коефіцієнт загальної ліквідності.

Аналіз показників платоспроможності підприємства вказує, що суб'єкт господарювання протягом 2017-2019 років є платоспроможним, всі коефіцієнти знаходяться в межах оптимальних значень, окрім коефіцієнта загальної ліквідності (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз показників ліквідності ПрАТ ФФ «Віола» за 2017-2019 роки

Показники	2017	2018	2019	Відхилення (+,-) 2019 року від 2017 року:	
				Абсолютне	Відносне
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,74	1,79	2,42	0,68	0,64
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,98	1,03	1,69	0,70	0,66
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,74	0,72	1,06	0,32	0,34

Коефіцієнт загальної ліквідності ПрАТ ФФ «Віола» у 2019 році має значення 2,42 це означає, що підприємство на 242% може погасити свою поточну заборгованість на дату складання звітності. У 2017 році значення даного показника було 1,74, в 2018 році 1,79 при оптимальному значенні 2-2,5. Отже, спостерігаємо покращення значення даного показника, однак і досі показник не досягає нижньої межі рекомендованого значення.

У той же час, при нормативі 70-80% підприємство за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів може розраховуватися з боргами короткострокового характеру у 2017 на 98% , у 2018 році лише на 103% та у 2019 році на 169%. В 2019 році значення показника термінової ліквідності покращилося та знаходиться вище рекомендованих значень.

Значне відхилення від рекомендованих значень спостерігається щодо коефіцієнту загальної ліквідності. Отримані кошти від перетворення оборотних активів на готівку станом на кінець 2017-2019 років дозволяють перекрити

кредиторську заборгованість товарного характеру та поточні зобов'язання за розрахунками у 0,00 разів (при нормативі 20-30%). Це говорить про те, що підприємство за період дослідження значну частину своїх коштів направило у виробничі запаси та фактично на дату складання звітності не може розрахуватися з кредиторами.

Коефіцієнт співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості за досліджуваний період показує, що у 2017 та 2018 роках дебіторська заборгованість не покриває кредиторську, у 2019 році спостерігаємо навпаки, покриття.

Поряд з абсолютними показниками фінансову стійкість підприємства характеризують також фінансові коефіцієнти (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз показників ПрАТ ФФ «Віола» за період 2017-2019 років

Показники	2017	2018	2019	Відхилення 2019 року від 2017 року	
				Абсолютне	Відносне
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	37280,00	48755,00	76930,00	39650,00	51,54
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,43	0,44	0,59	0,16	27,63
Маневреність робочого капіталу	1,02	0,97	0,52	-0,50	-96,86
Маневреність власних обігових коштів	0,00	0,00	0,00	0,00	-6,74
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0,98	1,04	1,93	0,95	49,20
Коефіцієнт покриття запасів	0,98	0,83	1,56	0,58	37,31
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,32	0,38	0,49	0,18	35,54
Коефіцієнт фінансової залежності	0,68	0,62	0,51	-0,18	-34,55
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,97	0,85	0,91	-0,06	-6,35
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,27	0,21	0,19	-0,07	-38,84
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт	0,47	0,61	0,97	0,51	52,09

фінансування)						
Показник фінансового левериджу	0,83	0,55	0,39	-0,45	-115,40	
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,58	0,59	0,68	0,10	14,77383	

Проводячи оцінку фінансової стійкості досліджуваного господарства можна відзначити, що у 2019 році в порівнянні з 2017 роком спостерігається збільшення власних обігових коштів на 51,54%, що є позитивною тенденцією. Також збільшилися коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) на 35,54%, тобто у господарства збільшилася можливість фінансувати свої зобов'язання за рахунок власних коштів; коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування) – на 52,09%, тобто у даної організації збільшилася можливість забезпечувати заборгованості власними коштами.

Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про стабільний фінансовий стан. Частка основних засобів в активах зросла на 105,12%. Позитивною тенденцією є зниження показника фінансової залежності на 21,75%, адже збільшення зниження цього показника в динаміці свідчить про скорочення частки позикових коштів при фінансуванні підприємства.

Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів і в той же час характеризує якість управління, а також можливості потенційного розвитку підприємства.

У широкому розумінні ділова активність означає весь спектр зусиль, спрямованих на просування фірми на ринках продукції, праці, капіталу. У контексті аналізу фінансово-господарської діяльності цей термін розуміють вужче – як поточну виробничу й комерційну діяльність підприємства. У цьому випадку словосполучення «ділова активність» являє собою, можливо, не цілком вдалий переклад англomовного терміну «business activity», який якраз і характеризує відповідну групу коефіцієнтів із системи показників оцінки фінансового стану суб'єктів підприємницької діяльності [13].

Оцінка ділової активності передбачає визначення результативності діяльності суб'єкта господарювання шляхом застосування комплексної оцінки

ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, що формують оптимальне співвідношення темпів зростання основних показників, а також зумовлюють проміжні та кінцеві результати діяльності.

В 2019 році спостерігаємо уповільнення оборотності запасів, власного капіталу, дебіторської заборгованості ПрАТ ФФ «Віола» (табл. 2.4).

**Аналіз показників ділової активності ПрАТ ФФ «Віола»
за період 2017-2019 роках**

Показники	2017	2018	2019	Відхилення (+,-) 2019 року від 2017 року:	
				Абсолютне	Відносне
Оборотність активів (обороті), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	2,29	2,33	2,23	-0,06	-2,61
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	2,29	2,33	2,23	-0,06	-2,61
Період одного обороту обігових коштів (днів)	157,09	154,57	161,19	4,10	2,54
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	-6,38	-5,71	-6,82	-0,43	6,33
Період одного обороту запасів (днів)	-56,39	-63,05	-52,82	3,57	-6,76
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	13,97	14,10	11,54	-2,43	-21,06
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	25,77	25,53	31,20	5,43	17,40
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	0,60	3,19	2,97	2,37	79,713
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	596,73	112,88	121,06	-475,67	-392,93
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	7,31	6,62	5,08	-2,23	-43,97

На низькій рівень ділової активності підприємства вказує, перш за все, скорочення оборотності капіталу підприємства на 2,23 обороти відносно 2017 року та на 1,54 обороти відносно 2018 року. Такі зміни свідчать про ефективність вкладання фінансових ресурсів у формування активів. Звичайно, це пояснюється збільшенням обсягу виручки від реалізації та неефективністю системи правління активами.

Головними причинами зменшення ділової активності підприємства є, насамперед, погіршення ефективності використання запасів та відвернення коштів у дебіторську заборгованість. Так, порівняно з 2017 роком оборотність дебіторської заборгованості скоротилась на 2,43 оборотів, з 2018 роком – на 2,56 обороти. Враховуючи попередні дані можна стверджувати, що загальне

зростання тривалості операційного циклу підприємства зумовлене збільшенням терміну інкасації дебіторської заборгованості. Звичайно, це зумовило й деякий приріст вартості матеріальних запасів підприємства у 2019 році. Таким чином, у звітному році рівень ділової активності підприємства ще більше зменшився, а основною причиною цього є погіршення позиції підприємства на відповідному сегменті ринку.

Отже, підприємству потрібно й далі скорочувати періоди обігу, що потребує більш ефективного і раціонального використання ресурсів, прискорення документообігу і розрахунків. Чим швидше обертаються ресурси підприємства, тим менший обсяг їх потрібен для здійснення операційної діяльності і тим ефективніше діяльність підприємства.

Рентабельність – це ступінь дохідності, вигідності, прибутковості бізнесу. Її вимірюють за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямків діяльності (виробничої, комерційної, інвестиційної тощо), вигідність виробництва продукції і послуг окремих видів. Показники рентабельності повніше, ніж прибуток, характеризують результати господарювання, тому що їхня величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими ресурсами. Їх використовують для оцінювання діяльності підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці та ціноутворенні.

Оцінка прибутковості (рентабельності) діяльності підприємства проводиться за допомогою багатьох показників, розрахунок яких представлено в таблиці 2.5.

Проводячи оцінку показників рентабельності можна сказати, що у 2019 році в порівнянні з 2017 роком спостерігається підвищення всіх досліджуваних показників, що є позитивною тенденцією діяльності підприємства. Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком збільшилася – на 23,0%. Рентабельність капіталу збільшилася на 11,0%, а рентабельність власного капіталу – на 16,0%, це означає що збільшилася віддача (норма

прибутку) на вкладений капітал. Позитивним є збільшення реалізованої продукції за прибутком від реалізації на 10%.

Таблиця 2.5

**Розрахунок показників рентабельності ПрАТ ФФ «Віола»
за період 2017-2019 рр.**

Показники	2017	2018	2019	Відхилення (+,-) 2019 року від:	
				2017 року	2018 року
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	0,00	0,26	0,26	0,26	-0,01
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	0,10	0,22	0,21	0,11	-0,01
Рентабельність власного капіталу	0,32	0,61	0,48	0,16	-0,14
Рентабельність виробничих фондів	0,11	0,21	0,25	0,15	0,04
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від	2,42	2,49	2,64	0,23	0,15
Рентабельність витрат	270096,00	316526,00	359505,00	89409,00	42979,00
Коефіцієнт реінвестування	1,15	1,10	1,32	0,17	0,22
Період окупності капіталу	9,94	4,63	4,76	-5,17	0,14
Період окупності власного капіталу	3,11	1,63	2,09	-1,02	0,47

Отже, ПрАТ ФФ «Віола» протягом 2017-2019 років є фінансово-стійким та рентабельним. Позитивним в діяльності підприємства є підвищення рівня ліквідності балансу, а також підвищення майже всіх показників рентабельності.

2.3. Оцінка ефективності фінансової діяльності суб'єкта господарювання за допомогою діагностики банкрутства

На основі аналізу балансу можна здійснити попередню оцінку фінансового стану господарства. Для цього необхідно: виявити позитивні та явно негативні статті балансу; оцінити зміну валюти балансу за аналізований період; проаналізувати динаміки і структури балансу.

На позитивні риси фінансового стану ПрАТ ФФ «Віола» вказують:

- збільшення валюти балансу в кінці звітної періоду порівняно з

початком;

- відсутність різких змін у значеннях окремих статей балансу;
- збільшення статутного капіталу;
- збільшення нерозподіленого прибутку;
- збільшення резервного капіталу;
- відносна рівновага дебіторської заборгованості з кредиторською;
- темпи приросту оборотних активів вищі, ніж темпи приросту необоротних активів;
- збільшення частки оборотних активів (може свідчити про формування мобільнішої структури активів, яка сприяє прискоренню обігу оборотних засобів);
- зростання робочого капіталу;
- не перевищення запасами величини робочого капіталу більш ніж удвічі (запаси повинні бути наполовину сформовані за рахунок власних коштів);
- відсутність значної іммобілізації коштів основної діяльності в капітальні вкладення (статті «Незавершене будівництво», «Довгострокові фінансові вкладання», «Довгострокова дебіторська заборгованість», «Відстрочені податкові активи»);
- власний капітал підприємства перевищує позиковий і темпи його зростання вищі, ніж темпи зростання позикового капіталу.

В ході аналізу фінансової звітності досліджуваного господарства жодної з «хворих» статей не було виявлено, що свідчить про стабільну та правильну роботу даного підприємства. Валюта балансу з кожним роком збільшується, що є також гарним показником позитивної тенденції в роботі організації та свідчить про збільшення виробничих можливостей підприємства, про розширення обсягу фінансово-господарської діяльності та збільшення господарського обороту. Можна також відмітити, що в господарство у 2017-2018 роках не мали довгострокових зобов'язань. Що стосується поточних зобов'язань, то вони з кожним роком в даній організації зменшуються.

Структура балансу з роками кардинально не змінювалась. Що стосується

динамік балансу, то не можна дати загального висновку, тому за досліджуваний період спостерігаються зміни в тих чи інших статтях балансу та фінансової звітності, а взагалі і в роботі досліджуваного господарства.

За сучасних умов розвитку економіки рівень збанкрутілих підприємств невинно зростає. Неплатоспроможність, збитковість, криза платежів і як наслідок банкрутство є сьогодні характерними для більшості українських підприємств. Саме тому питання банкрутства є досить актуальним у сучасних умовах розвитку.

Саме тому надзвичайно важливим є уміння завчасно передбачити перші прояви фінансової нестабільності, які згодом можуть перерости у банкрутство, діагностувати та запобігти їм, щоб уникнути санації та фальсифікацій.

За своїм змістом діагностика банкрутства є діагностикою проблем, що виникли в процесі функціонування підприємства та можуть викликати негативні наслідки для його життєдіяльності. Отже, основним завданням діагностики банкрутства є створення аналітичного підґрунтя для розв'язання проблем, які виникають в процесі життєдіяльності підприємства.

З метою оцінки фінансового стану та діагностики банкрутства підприємств для різних країн розроблено велику кількість дискримінантних багатофакторних моделей (наприклад, Альтмана для США, Тоффлера і Тішоу для Великобританії, Беєрмана для Німеччини, Давидової та Белікова для Росії, Терещенка для України, модель Романа Ліса для оцінки фінансового стану, двохфакторна модель оцінки імовірності банкрутства, оцінка фінансового стану по показниках У. Бівера, метод рейтингової оцінки фінансового стану (рейтингове число), модель Фулмера, модель Спрингейтатошо). В основі цих моделей лежить задача класифікації підприємств за імовірністю їх банкрутства з використанням багатьох незалежних змінних (факторів впливу).

Таблиця 2.6

Вихідні данні для діагностики банкрутства ПрАТ ФФ «Віола» , тис грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.
1	2	3	4
Прибуток до сплати відсотків	31030	12754	10532
Активи (підсумок балансу, валюта балансу)	92176	103774	110851

Виручка	74665	59866	75435
Балансова вартість капіталу (власний капітал)	90984	101738	108720
Залучений капітал (зобов'язання)	1192	2036	2131
Реінвестований прибуток	89984	100738	107720
Власні обігові кошти	40885	52920	61285
Чистий прибуток	31030	12754	10532
Нарахована амортизація	5463	6229	6 567

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4
Довгострокові зобов'язання	-	-	-
Поточні (короткострокові) зобов'язання	1192	2036	2131
Середньорічна сума активів	81747,5	97975	107312,5
Виробничі запаси	37240	47753	56736
Основний капітал	92176	103774	110851
Оборотний капітал	40885	52920	61285
Середньорічна сума власного капіталу	76069	96361	105229
Грошові надходження і прирівняні до них активи	1964	798	955
Оборотні активи	42077	54956	63416

Першою й найбільш відомою моделлю діагностики банкрутства є розроблена Е. Альтманом на основі проведення мультидискримінантного аналізу модель «Z-рахунку», яка також часто називається «модель Альтмана». При обчисленні значення показника, який використовується для оцінки фінансової стійкості підприємства та вірогідності його банкрутства за цією моделлю, до уваги приймається п'ять факторів. Вони включаються до інтегрального показника шляхом множення на відповідні коефіцієнти.

Удосконалена модель Альтмана 1983 року, яку можна використовувати в Україні, представлена так:

$$Z = 3,107 \cdot K_1 + 0,995 \cdot K_2 + 0,42 \cdot K_3 + 0,847 \cdot K_4 + 0,717 \cdot K_5, \quad (2.1)$$

де K_1 – відношення прибутку до сплати відсотків до активів;

K_2 – відношення виручки до активів;

K_3 – відношення балансової вартості власного капіталу до залученого;

K_4 – відношення реінвестованого прибутку до активів;

K_5 – відношення власних обігових коштів до активів.

При значенні показника, більшому за 1,23, – фінансовий стан є стійким, а меншому за 1,23 – нестійким.

Таблиця 2.7

**Прогнозна ймовірність банкрутства ПрАТ ФФ «Віола»
за п'ятифакторною моделлю Альтмана**

Показники	Методика розрахунку	2017 р.	2018 р.	2019 р.
1	2	3	4	5
Частка власних оборотних коштів в активах (K_1)	Відношення прибутку до сплати відсотків до активів	0,34	0,12	0,10

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5
Рентабельність активів розрахована з використанням нерозподіленого прибутку (K2)	Відношення виручки до активів	0,81	0,58	0,68
Рентабельність активів розрахована з використанням чистого прибутку (K3)	Відношення балансової вартості власного капіталу до залученого	63,8	47,32	49,38
Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань власним капіталом (K4)	Відношення реінвестованого прибутку до активів	1,1	1,03	1
Коефіцієнт трансформації (K5)	Відношення власних обігових коштів до активів	0,79	0,76	0,56
Z-показник	$3,107 \cdot K1 + 0,995 \cdot K2 + 0,42 \cdot K3 + 0,847 \cdot K4 + 0,717 \cdot K5$	73,24	22,23	22,97

За п'ятифакторною моделлю Альтмана фінансовий стан ПрАТ ФФ «Віола» є доволі стійким. Проаналізуємо ймовірність банкрутства ПрАТ ФФ «Віола» за допомогою коефіцієнта Бівера (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Прогнозна ймовірність банкрутства ПрАТ ФФ «Віола» за допомогою коефіцієнта Бівера

Показники	Методика розрахунку	Показники підприємства у			Значення показників		
		2017 р.	2018 р.	2019 р.	Благоп олучне підпри ємство	За 5 років до банкру тства	За 1 рік до банкру тства
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт Бівера	(Чистий прибуток – Амортизація) / (Довгострокові + короткострокові зобов'язання)	21,45	3,20	1,86	0,4 – 0,17	0 - 0,17	<0
Рентабельність активів	Чистий прибуток*100% / Загальна вартість активів	33,66	12,29	9,50	6–8	0 - 6	<0
Фінансовий ліверидж	(Довгострокові + короткострокові зобов'язання) / Загальна вартість активів	0,01	0,02	0,02	До 0,5	0,5 – 0,8	Більше 0,8

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	(Власний капітал –) / Загальна вартість активів	0,44	0,51	0,55	Більше 0,4	0,4 – 0,3	0,3 – 0,06
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи/ Короткострокові зобов'язання	35,30	26,99	29,76	Більше 3,2	2 - 3,2	<2

Згідно з «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховання банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», затвердженими наказом Міністерства економіки України від 17.01.2001 р. №10, для проведення системного експрес – аналізу фінансового стану підприємства пропонується використовувати коефіцієнт Бівера (КБ), який розраховується за формулою:

$$КБ = (ЧП - НА) : (ДЗ + ПЗ), \quad (2.2)$$

де ЧП – чистий прибуток;

НА – нарахована амортизація;

ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Коли КБ вище 0,4 – підприємству банкрутство не загрожує. Якщо протягом тривалого періоду коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2 – це означає формування не задовільної структури балансу.

Можна стверджувати, що ймовірність банкрутства досліджуваному господарству не загрожує в найближчі 5 років, однак з кожним роком скорочується.

Модель О.О. Терещенка вважається однією з найоптимальніших. Розрахунок інтегральної величини базується на шести показниках, що більш адекватно відображають фінансовий стан вітчизняних підприємств Модель О.О. Терещенко має вигляд:

$$Z_{\text{ТЕР}} = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6, \quad (2.3)$$

де X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

X_4 – відношення прибутку до виручки;

X_5 – відношення виробничих запасів до виручки;

X_6 – відношення виручки до основного капіталу.

Коли $Z_{\text{ТЕР}} > 2$ – банкрутство не загрожує, $1 < Z_{\text{ТЕР}} < 2$ – фінансова стійкість порушена, $0 < Z_{\text{ТЕР}} < 1$ – існує загроза банкрутства.

За моделлю Терещенка можна сказати, що досліджуваному господарству банкрутство не загрожує.

Російські вчені Іркутської державної економічної академії пропонують для прогнозування ризику банкрутства R – модель, яка має вигляд:

$$R = 0,38 \cdot K1 + K2 + 0,054 \cdot K3 + 0,63 \cdot K4, \quad (2.4)$$

де $K1$ – відношення оборотного капіталу до середньорічної суми активів;

$K2$ – відношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу;

$K3$ – відношення виручки до середньорічної суми активів;

$K4$ – відношення чистого прибутку до сукупних затрат.

Таблиця 2.9

**Прогнозна ймовірність банкрутства ПрАТ ФФ «Віола» за моделлю
Терещенка**

Показники	Методика розрахунку	2017 р.	2018 р.	2019 р.
X_1	Відношення грошових надходжень до зобов'язань	-	-	-
X_2	Відношення валюти балансу до зобов'язань	-	-	-
X_3	Відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів	0,35	0,27	0,09
X_4	Відношення прибутку до виручки	0,21	0,20	0,10
X_5	Відношення виробничих запасів до виручки	0,10	0,06	0,08
X_6	Відношення виручки до основного капіталу	3,25	2,35	1,57
Z-показник	$1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1X_6$	4,89	3,97	2,97

Якщо $R = 0$ - ймовірність банкрутства максимальна (90 – 100%), 0 – 0,18 – висока (60 – 80%), 0,18 – 0,32 – середня (35 – 50%), 0,32 – 0,42 – низька (15 – 20%), більше 0,42 – мінімальна (до 10%).

За моделлю вчених Іркутської державної економічної академії можна сказати, що досліджуваному господарству банкрутство не загрожує.

Для діагностики загрози банкрутства підприємств також використовуються альтернативні підходи, зокрема, модель Р. Таффлера, що була розроблена в 1977 р. Методика її розробки аналогічна до моделі Альтмана. Відмінності полягають в різних інформаційних базах, що використовувалися для їх розробки (так, модель Таффлера побудована на основі даних підприємств Великобританії), а також кількості та змісту факторів, що приймалися до уваги в ході аналізу.

Таблиця 2.10

**Прогнозна ймовірність банкрутства ПрАТ ФФ «Віола» за моделлю
Іркутської державної економічної академії**

Показники	Методика розрахунку	2017 р.	2018 р.	2019 р.
K1	Відношення оборотного капіталу до середньорічної суми активів	0,50	0,54	0,57
K2	Відношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу	0,41	0,13	0,10
K3	Відношення виручки до середньорічної суми активів	0,91	0,61	0,70
K4	Відношення чистого прибутку до сукупних затрат	1,14	0,99	1,00
Z-показник	$0,38 K1 + K2 + 0,054 K3 + 0,63 K4$	1,36	0,99	0,98

Модель Таффлера передбачає обчислення показника T за такою формулою:

$$T=0.53X_1+0.13X_2+0.18X_3+0.16X_4, \quad (2.5)$$

де X_1 - відношення прибутку від реалізації до короткострокових зобов'язань;

X_2 - це відношення оборотних активів до загальної суми зобов'язань;

X_3 - відношення короткострокових зобов'язань до загальної суми активів;

X_4 - відношення виручки від реалізації до загальної суми активів.

Таблиця 2.11

**Прогнозна ймовірність банкрутства ПрАТ ФФ «Віола» за моделлю
Таффлера**

Методика розрахунку	2017 р.	2018 р.	2019 р.
---------------------	---------	---------	---------

1	2	3	4
К ₁ – прибутку до сплати податків до короткострокових зобов'язань;	26,03	6,26	4,94
К ₂ – відношення оборотних активів до суми зобов'язань;	35,30	26,99	29,76

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4
К ₃ – відношення короткострокових зобов'язань до суми всіх активів;	0,01	0,02	0,02
К ₄ – відношення виручки від реалізації до суми всіх активів.	0,81	0,58	0,68
Z _T -показник	18,52	6,92	6,60
Z _T -показник	$Z_T = 0,53 K_1 + 0,13 K_2 + 0,18 K_3 + 0,16 K_4,$		

Мінімальне критеріальне значення показника T встановлено на рівні 0,2. Тобто, якщо розрахункове значення показника T менше, ніж 0,2, то загроза банкрутства оцінюється як висока. При цьому фінансовий стан можна вважати стійким, якщо значення показника T більше 0,3.

Аналізуючи дані таблиці 2.12. можна стверджувати, що в ПрАТ ФФ «Віола» є добрі і довгострокові перспективи. Ймовірність банкрутства була низькою і з кожним роком зменшується.

Таблиця 2.12

Результати досліджень ймовірності банкрутства ПрАТ ФФ «Віола»

№ з/п	Методики діагностики банкрутства	Підприємство			
		2017 р.	2018 р.	2019 р.	норматив
1	Модель Альтмана	73,24	22,23	22,97	1,23
2	Коефіцієнт Бівера	21,45	3,20	1,86	0,4
3	Модель О.О. Терещенка	4,89	3,97	2,97	2
4	Модель російських вчених Іркутської державної економічної академії	1,36	0,99	0,98	0,42
5	Модель Таффлера	18,52	6,92	6,60	0,3

Можна зробити висновок, що досліджуване господарство має доволі стабільний фінансовий стан і тому банкрутство йому не загрожує. Це підтверджують дані проведених досліджень.

Забезпечення фінансового оздоровлення підприємства потребує пошуку та використання внутрішніх резервів забезпечення позитивності та зростання чистого грошового потоку підприємства (різниця між вхідним та вихідним грошовими потоками), що генерується в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Використання внутрішніх фінансових джерел відновлення платоспроможності, підприємство може не лише подолати внутрішні причини кризи, а й значною мірою зменшити залежність

ефективності санації від залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми та перспективи розвитку фінансової діяльності фармацевтичних підприємств України

В сучасних умовах господарювання фармацевтична галузь є досить прибутковою та рентабельною, це підтверджують і дані Державної служби статистики України. Однак негативною тенденцією і досі залишається низька якість управління фінансовою діяльністю фармацевтичних підприємств. Більшість підприємств мають незадовільний фінансовий стан у зв'язку із залученням зобов'язань, при цьому фінансові ресурси спрямовуються на реалізацію інноваційних проектів термін яких більше ніж самі зобов'язання.

Однак, як показують дані Державної служби статистики України динаміка фінансових результатів підприємств з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів за 2010-2019 рр. є позитивною (табл. 3.1.). За період, що аналізується фінансовий результат (сальдо) до оподаткування підприємств з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів збільшився на 4930616,8 тис. грн. Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств у 2019 році становить 72,9 %, що більше за аналогічний період 2010 року на 5,5 в.п. Підприємства, які одержали прибуток їх фінансовий результат збільшився з 925297,5 тис. грн у 2010 році до 5818254,9 у 2019 році, або на 4892957,4 тис. грн.

Підприємства, які одержали збиток у % до загальної кількості підприємств у 2019 році становлять 27,1%, відповідно їх кількість зменшилася, однак і досі це майже третина від усіх. Фінансовий результат фармацевтичних підприємств, які отримали збиток збільшився з 71263,9 тис. грн у 2010 році до 33604,5 тис. грн у 2019 році, або на 37659,4 тис. грн. В цілому фінансові

результати підприємств з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів є позитивними за досліджуваний період.

Таблиця 3.1

Динаміка фінансових результатів підприємств з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів за 2010-2019 рр.

Роки	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн
2010	854033,6	67,4	925297,5	32,6	71263,9
2011	857989,8	65,0	903029,8	35,0	45040,0
2012	1217861,1	63,9	1268280,0	36,1	50418,9
2013	1422925,4	67,5	1527754,1	32,5	104828,7
2014	892045,0	66,4	1914711,0	33,6	1022666,0
2015	2050295,7	76,3	2723060,9	23,7	672765,2
2016	3002234,1	77,4	3366852,8	22,6	364618,7
2017	3681473,2	76,9	3872877,8	23,1	191404,6
2018	4554948,6	73,2	4655554,5	26,8	100605,9
2019	5784650,4	72,9	5818254,9	27,1	33604,5
Абсолютне відхилення 2019 року до 2010, %	4930616,8	5,5	4892957,4	-5,5	-37659,4

Джерело: складено та розраховано за даними [17].

Динаміка фінансових результатів підприємств оптової торгівлі фармацевтичними товарами за 2010-2019 рр. є позитивною (табл. 3.2.). За період, що аналізується фінансовий результат (сальдо) до оподаткування підприємств з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів збільшився на 9299211,2 тис. грн. Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств у 2019 році становить 79,4 %, що більше за аналогічний період 2010 року на 16,6 в.п. Підприємства, які одержали прибуток їх фінансовий результат збільшився з 1269055,5 тис. грн у 2010 році до 9995269,5 у 2019 році, або на 8726214 тис. грн.

Підприємства, які одержали збиток у % до загальної кількості підприємств у 2019 році становлять 20,6%, відповідно їх кількість зменшилася. Фінансовий результат фармацевтичних підприємств, які отримали збиток

збільшився з 1185657,7 тис. грн у 2010 році до 612660,5 тис. грн у 2019 році, або на 572997,2 тис. грн. В цілому фінансові результати підприємств оптової торгівлі фармацевтичними товарами більше ніж з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів є позитивними за досліджуваний період.

Таблиця 3.2

**Динаміка фінансових результатів підприємств оптової торгівлі
фармацевтичними товарами за 2010-2019 рр.**

Роки	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн
2010	83397,8	62,8	1269055,5	37,2	1185657,7
2011	4921,9	66,3	1052234,6	33,7	1047312,7
2012	-77503,8	64,5	1122344,7	35,5	1199848,5
2013	429835,1	66,3	1034319,8	33,7	604484,7
2014	-4551887,5	59,2	1551852,9	40,8	6103740,4
2015	-2605060,5	70,3	2699173,7	29,7	5304234,2
2016	3539563,9	74,7	5026293,8	25,3	1486729,9
2017	3605564,1	73,7	4572729,4	26,3	967165,3
2018	5525392,8	76,5	6123150,9	23,5	597758,1
2019	9382609,0	79,4	9995269,5	20,6	612660,5
Темп зростання 2019 року до 2010, %	9299211,2	16,6	8726214	-16,6	-572997,2

Джерело: складено та розраховано за даними [17].

Динаміка фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі медичними й ортопедичними товарами в спеціалізованих магазинах за 2010-2019 рр. показує на позитивну тенденцію (табл. 3.3.).

За період, що аналізується фінансовий результат (сальдо) до оподаткування підприємств роздрібної торгівлі медичними й ортопедичними товарами в спеціалізованих магазинах збільшився на 192010,3 тис. грн. Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств у 2019 році становить 72,6 %, що більше за аналогічний період 2010 року на 10,8

в.п. Підприємства, які одержали прибуток їх фінансовий результат збільшився з 23542,1 тис. грн у 2010 році до 153365,1 у 2019 році, або на 129823 тис. грн.

Таблиця 3.3

**Динаміка фінансових результатів підприємств роздрібно́ї торгівлі
медичними й ортопедичними товарами в спеціалізованих магазинах за
2010-2019 рр.**

Роки	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, тис.грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, тис.грн
2010	-66313,9	61,8	23542,1	38,2	89856,0
2011	6688,4	66,9	35084,6	33,1	28396,2
2012	24873,3	65,8	31998,9	34,2	7125,6
2013	30304,1	70,8	34231,8	29,2	3927,7
2014	-13877,6	70,4	18989,2	29,6	32866,8
2015	49564,0	78,6	57093,9	21,4	7529,9
2016	95131,1	67,5	100971,6	32,5	5840,5
2017	153513,7	70,7	159994,8	29,3	6481,1
2018	145728,8	68,7	161116,3	31,3	15387,5
2019	125696,4	72,6	153365,1	27,4	27668,7
Темп зростання 2019 року до 2010, %	192010,3	10,8	129823	-10,8	-62187,3

Джерело: складено та розраховано за даними [17].

Підприємства, які одержали збиток у % до загальної кількості підприємств у 2019 році становлять 27,4%, відповідно їх кількість зменшилася. Фінансовий результат фармацевтичних підприємств, які отримали збиток зменшився з 89856,0 тис. грн у 2010 році до 27668,7 тис. грн у 2019 році, або на 62187,3 тис. грн. В цілому фінансові результати підприємств роздрібно́ї торгівлі медичними й ортопедичними товарами в спеціалізованих набагато менші за оптову.

В цілому вважаємо, що основними напрями розвитку фармацевтичних підприємств для підвищення ефективності їх фінансової діяльності (рис. 3.1.), серед яких є: розширення ринку збуту (Європейський ринок), диверсифікація виробництва (виробництво оригінальних товарів), науково-інтелектуальний

потенціал (наукові кадри та інноваційні розробки), запровадження міжнародних стандартів, залучення фінансування на модернізацію виробництва під державні кредити та незначні відсоткові ставки.

Для ефективної фінансової діяльності фармацевтичне підприємство використовує фінансування через відрахування з прибутків, відрахування в резервні фонди, перерозподіл майна, збільшення швидкості оборотного капіталу, амортизаційні відрахування.

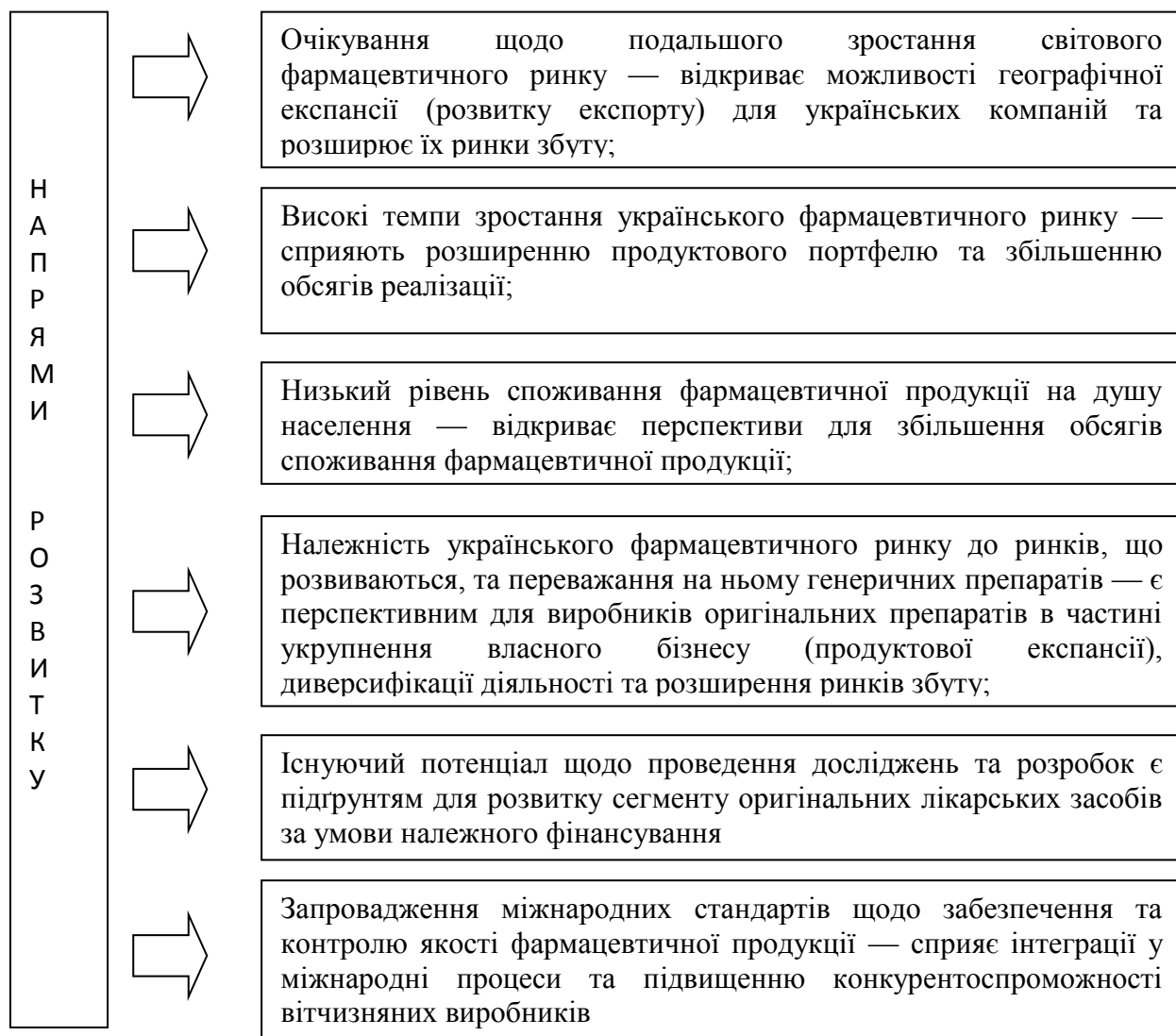


Рис. 3.1. Напрями розвитку фармацевтичних підприємств України в контексті впливу на їх фінансову діяльність

Джерело: запропоновано автором.

Управління фінансовою діяльністю є досить вагомим аспектом управління підприємством в цілому і включає у себе такий ряд особливостей:

- є залежним від загальної стратегії та управління господарсько-фінансовою діяльністю підприємства;
- залежить у великій мірі від зовнішніх впливів, галузевих особливостей та організаційно-правової форми підприємства;
- має завжди знаходитись в динаміці [43, 44, 45];
- має чітко розподіляти обов'язки між виконавцями фінансової діяльності.

Для ПрАТ ФФ «Віола» розроблено фінансову стратегію, метою якої є забезпечення фінансової незалежності підприємства, шляхом оптимізації структури фінансових ресурсів (капіталу), дешевих залучених фінансових ресурсів (міжнародні гранди та кредити), продажем застарілого обладнання та купівлею нового у лізинг, диверсифікація виробництва (рис. 3.2.).



Рис. 3.2. Фінансова стратегія розвитку ПрАТ ФФ «Віола»
Запропоновано автором

Проаналізувавши цільову спрямованість фінансової діяльності ПрАТ ФФ «Віола» було звернуто увагу на те, що ресурсне забезпечення, а саме знос основних засобів складає майже 65,0%, що означає, що більшість його є застарілим. Тому, пропонується продати 5 % застарілого обладнання, а на зміну

купити нову сучасне, застосовуючи політику оновлення основних засобів.

Для модернізації обладнання було розглянуто декілька варіантів:

- сортувальна система для таблеток української фірми «Системи модернізації складів» вартістю 2 000 000 грн. [58];
- центральний пиросос КОМРАТТА КТ20М (СІКТ20М) фірми «Aertecnica» виробництва Італії, вартістю 4 000 000 грн. [59];
- автомат вакуумної упаковки ОМЛО виробництва Росії за вартістю 2 4100,00 грн. [60].

Для купівлі було вибрано автомат вакуумної упаковки ОМЛО. Для купівлі будуть використані кошти від продажу старого обладнання. Витрати із доставки та встановлення на підприємстві автомату бере на себе продавець (за те, що компанія оплачує всю суму договору зразу). Додаткового персоналу для роботи на даному обладнанні не потрібно, адже процес повністю автоматизований.

За прямолінійним методом, термін експлуатації принтера – 10 років. Амортизація обладнання за рік складе $2\,410\,000/10 = 241\,000,00$ грн. Витрати на проведення всіх видів ремонту обладнання (5% від вартості автомату) складають 120 500 грн.

За годину безперервної роботи може робити до 150 упаковок згідно технічних характеристик автомат. На підприємстві встановлено, що за годину роботи автомат буде запаювати 120 упаковок.

Відповідно до даних, поданих у табл. 5 обсяг вироблених упаковок різних видів ліків складає 188 355 упаковок. На 2019 рік припустимо, що обсяг виробництва не зміниться, тоді вираховано кількість годин безперервної роботи автомату:

$$\text{Кількість годин} = 188\,355/120 = 1\,570 \text{ годин.}$$

Підприємство працює в одну зміну (8 годин), порахуємо кількість днів безперервної роботи на автоматі, необхідних для вакуумування упаковки на річний обсяг продукції:

$$\text{Кількість днів} = 1\,570 / 8 = 196,25 \text{ або } 196 \text{ днів}$$

За технічними характеристиками автомат вакуумної упаковки ОМЛО за годину споживає 35,6 кВт електроенергії.

Вартість електроенергії = $35,6 \text{ кВт} * 1570 * 1,707[64] = 95\,407,65 \text{ грн.}$

Отже, за даними, поданими вище, розрахуємо собівартість автомату вакуумної упаковки ОМЛО:

$\text{Саву} = 2\,410\,000 + 241\,000 + 120\,500 + 95\,407,65 = 2\,866\,907,65 \text{ грн.}$

Отже, загальна собівартість продукції ПрАТ ФФ «Віола»

$\text{Сп} = 1\,171\,352\,000 + 2\,866\,907,65 = 1\,174\,218\,907,65 \text{ грн.}$

Припускаємо, що в прогностному періоді при застосуванні політики оновлення основних засобів дохід від реалізації товару зросте на 5 % :

$\text{Чистий дохід від реалізації}_{2020} = 359506 * 1,05 = 377481,3 \text{ тис. грн.}$

В цілому, необхідно прийняти запропоновані заходи щодо підвищення фінансової діяльності ПрАТ ФФ «Віола».

3.2. Удосконалення оцінки ефективності фінансової діяльності підприємства на основі використання інтегрального показника

Як свідчить зарубіжний досвід, розробка обґрунтованих нормативних рівнів показників фінансового стану підприємств є найбільш складним питанням як з методичної, так і з практичної точки зору. Обґрунтоване вирішення цього завдання має передбачати, по-перше, використання репрезентативної бази статистичної інформації, по-друге, застосування сучасних математичних методів обробки показників для встановлення висновку відносно їх нормативних меж для оцінювання фінансового стану підприємства. У багатьох країнах світу національні нормативи показників фінансового стану підприємства визначаються спеціальними агентствами, що значно полегшує проведення діагностики конкретного господарюючого суб'єкта. На жаль, в Україні сьогодні такі дослідження практично не проводяться і аналітики вимушені використовувати в своїй роботі або нормативні рівні показників, запозичені з іноземних джерел без жодних змін або з певною їх адаптацією, на

розсуд окремих економістів, до умов діяльності господарюючих суб'єктів. Такі підходи суттєво погіршують обґрунтованість висновків, які формуються в процесі аналітичного дослідження ризику банкрутства українських підприємств за системою показників їх фінансового стану.

Кількісно оцінити фінансовий стан господарюючого суб'єкта можна за допомогою ряду коефіцієнтів. Враховуючи, що набір цих коефіцієнтів визначають керівники підприємства, виходячи із стратегічних та оперативних цілей компанії, причому, граничні значення коефіцієнтів, що пропонуються в економічній літературі не завжди дозволяють дати однозначну оцінку результатів діяльності підприємства, запропоновано здійснювати комплексну оцінку фінансового стану підприємств в два етапи. Перший – розрахунок показників майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності.

Беручи до уваги багатоманітність показників фінансової стійкості, різницю в рівні їхніх критичних оцінок і ускладнення, які виникають у зв'язку з цим у діагностиці кредитоспроможності підприємства і ризику його банкрутства, багато вітчизняних і зарубіжних економістів рекомендують оцінювати фінансову стабільність, застосовуючи інтегральні показники, для розрахунку яких можна використати: скорингові моделі, багатовимірний рейтинговий аналіз, мультиплікативний дискримінантний аналіз та ін.

Визначаючи стратегії виробничо-фінансового менеджменту, оцінюючи конкурентні позиції чи обґрунтовуючи ділове партнерство, виникає проблема порівняльної оцінки за багатоваріантної оптимізації з метою мінімізації ризику і максимізації виробничо-фінансового успіху. За таких умов важлива роль належить інтегрований або рейтинговій оцінці діяльності суб'єктів господарювання [54].

В основу методики покладено порівняння підприємства по кожному показнику фінансового стану з умовним еталонним підприємством. Тобто базою розрахунку для отримання рейтингової оцінки є не суб'єктивні оцінки експертів, а найбільш високі результати з усієї сукупності реальних показників.

Достатньо точно оцінити ризик банкрутства дозволяє методика скорингового аналізу, яка бере свій початок з праць американського економіста Д. Дюрана на початку 40-х років XX ст. Її зміст полягає у диференціації підприємств за ступенем ризику на основі фактичного рівня показників фінансової стійкості та бального рейтингу кожного показника.

Скориговану модель з трьома показниками, на основі яких можна здійснити розподіл підприємств за класами:

I клас – підприємства з добрим запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових засобів;

II клас – підприємства, що демонструють певний ступінь ризику заборгованості, але ще не розглядаються як ризикові;

III клас – проблемні підприємства;

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів із фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують утратити свої кошти і проценти;

V клас – підприємства найвищого ризику, практично неспроможні [61].

Метод створення рейтингу за допомогою ряду показників досить простий і оснований на рангуванні підприємств відповідно до значень відібраних для аналізу ключових показників - виручка, чистий прибуток, капіталізація, сукупний дохід інвестора. Однак слід відмітити, що відібрані показники не повністю характеризують фінансовий стан підприємства, а такі показники, як капіталізація та сукупний дохід інвестора є більшою мірою показниками для рейтингової оцінки цінних паперів на основі фондових індексів [62].

Кластерний аналіз дозволяє поділити за визначеними критеріями сукупність підприємств, що вивчається, на групи, які називаються кластерами. В даній методиці обираються елементарні кластери, а потім відбувається їх об'єднання в один сполучений (підсумковий) кластер.

Для формування рейтингу фінансового стану підприємства методом кластерного аналізу рекомендується використовувати наступні показники: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними оборотними

коштами, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт рентабельності виробництва. Якщо підприємство посідає за критерієм максимізації відповідного показника перше місце в кластері, то йому надається 1 бал, друге місце – 2 бали і т. д. Підсумковий кластер являє собою рейтингову оцінку фінансового стану підприємства. Таким чином, стабільно низькі значення показників кластерного аналізу визначають високий рейтинг підприємства [67].

Метод бальних оцінок є відносно простим і ґрунтується на думці досвідчених спеціалістів-експертів. Рейтинг встановлюється за системою показників як сума балів. Всі показники поділяються на класи: перший клас – значення показників перевищують встановлені або теоретично обґрунтовані нормативи; другий клас – значення показників перебувають на рівні нормативу; третій клас – значення показників менше нормативного рівня.

Система показників складається з коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності. Показник в першому класі оцінюється в 3 бали, в другому – в 2 бали, в третьому – в 1 бал. Критерієм формування рейтингу виступає максимум суми балів за всіма показниками [71].

Система вихідних показників для порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства включає показники: оцінки ліквідності; фінансової стійкості; ділової активності; рентабельності.

В основу методики покладено порівняння підприємства по кожному показнику фінансового стану з умовним еталонним підприємством, яке має найкращі показники з усіх порівнюваних підприємств. Тобто базою розрахунку для отримання рейтингової оцінки є не суб'єктивні оцінки експертів, а найбільш високі результати з усієї сукупності реальних показників.

Методика порівняльної рейтингової оцінки може бути представлена у вигляді послідовності наступних дій:

- вихідні дані подаються у вигляді матриці, тобто таблиці, де за стрічками записані номери показників ($i = 1, 2, 3, \dots n$), а за стовпчиками-номерами підприємств ($j = 1, 2, 3, \dots n$);

- за кожним показником знаходиться максимальне значення і заноситься в стовпчик умовного еталонного підприємства ($m + 1$);

- вихідні дані матриці стандартизуються у співвідношенні відповідного показника еталонного підприємства за формулою:

$$X_{ij} = \frac{A_{ij}}{\max A_{ij}}, \quad (3.1)$$

де X_{ij} – стандартизовані показники стану i -го підприємства;

A_{ij} – значення i -го показника у j -го підприємства;

$\max A_{ij}$ – значення i -го показника у еталонного підприємства;

- для кожного підприємства, що аналізується, значення його рейтингової оцінки визначається за формулою:

$$P_j = \sqrt{(1 - X_{1j})^2 + (1 - X_{2j})^2 + \dots + (1 - X_{nj})^2}, \quad (3.2)$$

де P_j – рейтингова оцінка j -го підприємства;

$X_{1j} \dots X_{nj}$ – стандартизовані показники j -го підприємства;

- підприємства впорядковуються в порядку зменшення рейтингової оцінки.

Найвищий рейтинг має підприємство з мінімальними значеннями порівняльної оцінки [67].

Розглянута методика рейтингової оцінки має наступні переваги: базується на комплексному багатомірному підході до оцінки фінансової діяльності підприємства; здійснюється на основі даних публічної фінансової звітності підприємства; враховує досягнення всіх конкурентів; здійснюється з врахуванням математичних моделей.

Методика рейтингового фінансового аналізу базується на тому, що система фінансових коефіцієнтів рейтингової оцінки підприємства повинна відповідати наступним вимогам:

- фінансові коефіцієнти повинні бути максимально інформативними, не суперечити один одному і давати цілісну картину стійкості фінансового стану підприємства;

- в економічну розумінні фінансові коефіцієнти повинні мати однакову направленість (зростання коефіцієнта означає покращення фінансового стану);
- для всіх показників повинні бути вказані числові нормативи мінімального задовільного рівня або діапазону змін;
- фінансові коефіцієнти повинні розраховуватися лише за даними публічної фінансової звітності підприємства.

Рейтингове число визначається за формулою:

$$P = \sum_{i=1}^L \frac{1}{L * N_i} * K_i , \quad (3.3)$$

де P – рейтингове число;

L – кількість показників, що використовується для рейтингової оцінки;

N_i – нормативне значення для i-го коефіцієнта;

$\frac{1}{L * N_i}$ - ваговий індекс i-го коефіцієнта;

K_i – i-й коефіцієнт.

При повній відповідності значень фінансових коефіцієнтів їх нормативним значенням рейтинг підприємства буде рівним 1. Якщо рейтингове число менше 1, фінансовий стан підприємства характеризується як незадовільний [71].

Огляд вищенаведених методик дає підстави стверджувати про існування таких недоліків при використанні наведених діагностичних підходів:

- діагностику ідентичних об'єктів, процесів, явищ дослідники пропонують здійснювати з допомогою відмінних методик, що спричиняє неспіввимірність і незіставність результатів досліджень;
- одні й ті самі індикатори в різних методиках запропоновано розраховувати за різними формулами, використовуючи відмінне інформаційне забезпечення, що спотворює сприйняття ідентичних показників;
- різноманітність методик для оцінювання аналогічних об'єктів сприяє маніпулюванню підходами з метою досягнення особистих цілей суб'єктів оцінювання (свідоме покращання чи погіршення реальної ситуації);

- окремі інтегральні методики містять показники, отримання значень яких потребує використання експертних методів, проведення соціологічних досліджень, що зумовлює високий рівень суб'єктивності оцінювання.

Для проведення інтегральної оцінки фінансового стану підприємства пропонуємо сукупність показників фінансово-господарського стану підприємства поділити на дві групи: нормативні та тенденційні (рис. 3.3). Під нормативними показниками розуміємо такі показники, для яких встановлено рекомендовані значення. Під тенденційними показниками фінансового стану підприємства слід розуміти такі показники, для яких не встановлено загальноприйнятих значень та які оцінюються бажаним вектором напрямлення (збільшення або ж зменшення).

Доцільність такого поділу показників пояснюється зменшення міри фінансового ризику при визначенні рейтингу підприємства. Оскільки відповідність встановленим нормативам діяльності має бути першочерговою вимогою для фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта. Бажана динаміка тенденційних показників має бути похідною від нормованих значень.

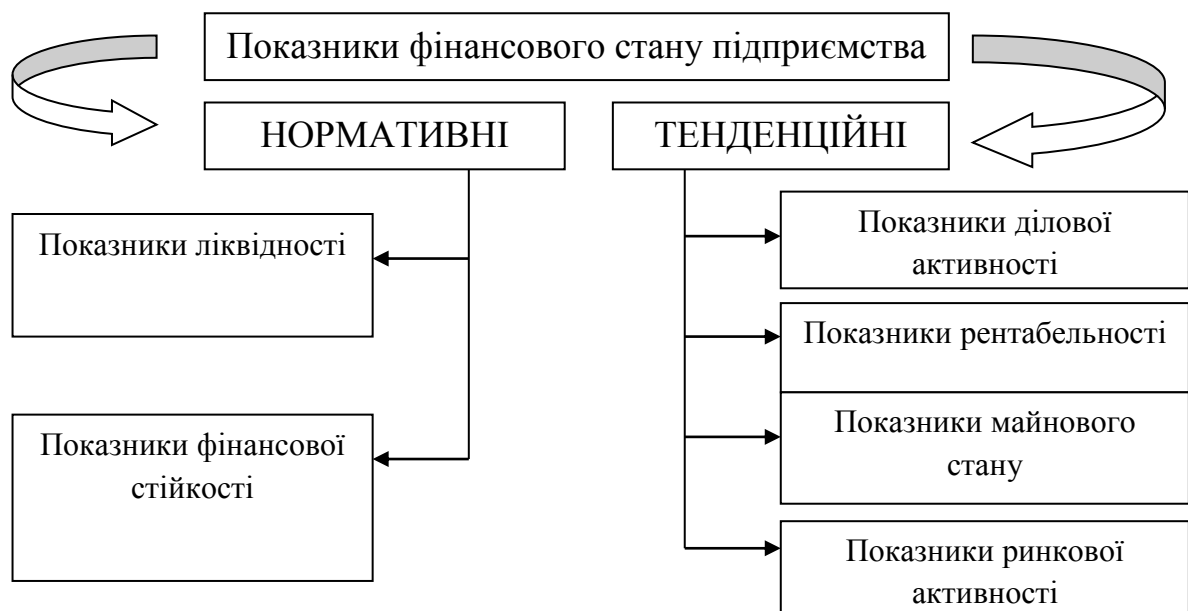


Рис. 3.3. Поділ показників фінансового стану підприємства

Джерело: [44].

Відсутність універсального показника для комплексної оцінки фінансового стану фармацевтичних підприємств України підвищує актуальність досліджень щодо його розробки.

Методики оцінки фінансового стану підприємства вітчизняних авторів мають ряд недоліків, а саме: не враховується галузева специфіка досліджуваних підприємств, відсутність достатньої інформації щодо оцінки вагових коефіцієнтів, суб'єктивність вибірки коефіцієнтів, які входять до оцінюваних моделей та методик, недостатнє та недосконале обґрунтування інтервалів для окремих фінансових коефіцієнтів, проблеми отримання та достовірності належної для розрахунків фінансової інформації.

Результатом дослідження є побудова практичної орієнтованої багатофакторної моделі, що дасть можливість оцінити фінансовий стан вітчизняних підприємств, з метою істотного зменшення дефіциту теоретико-методологічного забезпечення розвитку даного напрямку.

Як показує практика для розрахунку інтегрального показника оцінки фінансового стану може бути використана лінійна модель множинної регресії.

Інтегральну оцінку фінансового стану підприємства пропонуємо проводити в два етапи:

- етап 1: оцінка фінансового стану за нормованими показниками і відбір підприємств, результати діяльності яких відповідають встановленим нормативним значенням;

- етап 2: оцінка фінансового стану за тенденційними показниками і формування рейтингу підприємств за інтегральним показником їх діяльності.

Дослідження пропонуємо проводити за алгоритмом (рис. 3.2).

Проводити оцінку варто в два етапи. Спочатку необхідно здійснити розрахунки за нормативними показниками та визначити підсумковий рейтинг підприємств. Підприємства, рейтингове число яких більше 1, оцінювати за тенденційними показниками і формувати підсумковий інтегральний показник.

Отже, спектр методичних підходів до інтегральної оцінки досить широкий. Однак, деякі методики (кластерний, бальний аналіз) на наш погляд,

не забезпечують адекватної комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Ґрунтовнішими є метод порівняльної рейтингової оцінки та метод рейтингового фінансового аналізу. Порівняльна рейтингова оцінка націлена на порівняння результатів діяльності досліджуваного підприємства з еталоном (найкращим підприємством у вибірці). Суттєвим недоліком такого підходу є нехтування корегуванням окремих показників на вагові коефіцієнти, які б відображали ступінь їх впливу на кінцевий результат. Рейтинговий фінансовий аналіз, навпаки, враховує міру впливу показників, однак нехтує порівнянням у просторі, тобто з рештою підприємств галузі чи регіону.

До завдань, що вирішуються в процесі оцінювання фінансового стану, слід віднести дослідження показників, отриманих в результаті його аналізу, з точки зору відповідності їх фактичних значень нормальним для даного підприємства рівням, ідентифікацію факторів, що вплинули на величину показника, визначення необхідної його величини на перспективу та способів її досягнення.

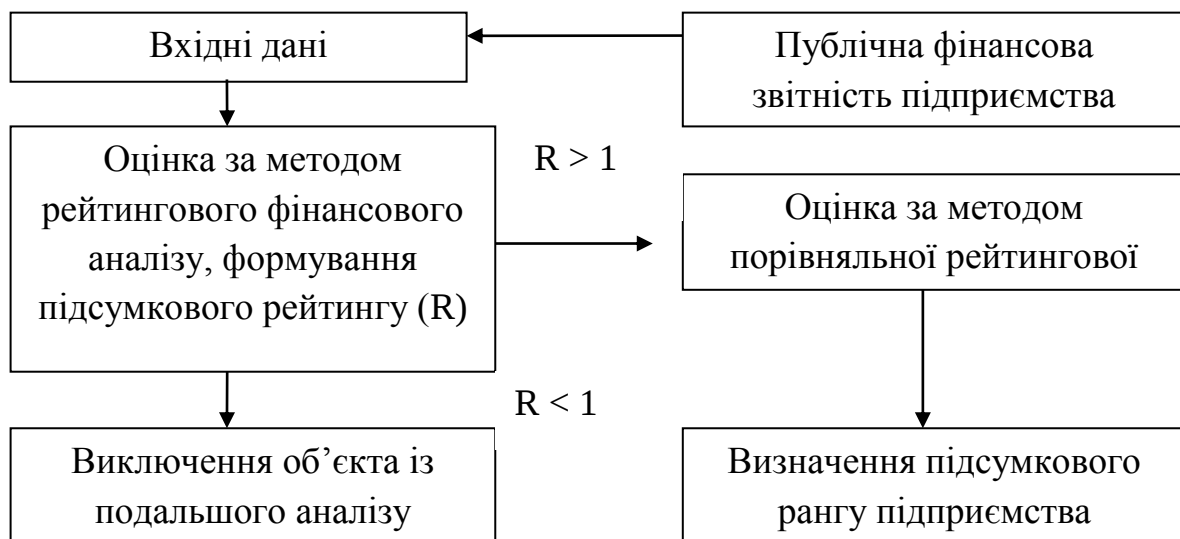


Рис. 3.4. Алгоритм визначення інтегральної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства

Джерело: [44].

Для проведення аналізу за скоринговою моделлю та здійснення порівняльних рейтингових оцінок фінансового стану підприємства було обрано ПрАТ ФФ «Віола».

Методика порівняльної рейтингової оцінки може бути представлена у вигляді послідовності наступних дій:

1. Вихідні дані подаються у вигляді матриці, тобто таблиці, де за стрічками записані номери показників ($i = 1, 2, 3, \dots n$), а за стовпчиками-номерами підприємств ($j = 1, 2, 3, \dots n$).

2. Вихідні дані матриці стандартизуються у співвідношенні відповідного показника еталонного підприємства за формулою 3.1. Де X_i – стандартизовані показники стану підприємства; A_i – значення i -го показника у підприємства; $\max A_i$ – значення i -го показника у еталонного підприємства; значення рейтингової оцінки визначається за формулою 3.2.

Де P_j – рейтингова оцінка підприємства; $X_1 \dots X_n$ – стандартизовані показники підприємства.

За формулами наведеними вище (формули 3.1 та 3.2) розрахуємо значення рейтингової оцінки досліджуваного підприємства у 2017, 2018 та 2019 роках.

Значення рейтингової оцінки ПрАТ ФФ «Віола» за період 2017-2019 рр. відобразимо в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Порівняльна рейтингова оцінка господарської діяльності

ПрАТ ФФ «Віола» у 2017-2019 роках

Показник	Період		2017 рік		2018 рік		2019 рік		Ваговий індекс
			A_i	K_i	A_i	K_i	A_i	K_i	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності			1,65	0,54	0,39	0,82	0,45	0,10	0,6
Коефіцієнт поточної ліквідності			35,30	2,03	26,99	3,97	29,76	2,54	2,43
Коефіцієнт зносу основних засобів			0,20	1,01	-0,24	1,12	-0,28	1,19	0,22
Коефіцієнт фінансової незалежності			0,99	3,10	0,98	3,30	0,98	3,20	0,28
Коефіцієнт мобільності активів			0,84	1,97	1,13	1,31	1,34	1,53	0,59
Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом			0,99	2,84	0,98	3,13	0,98	2,92	0,29
Фондовіддача			1,69	1,62	1,21	1,17	1,57	0,95	1,38

Підсумковий рейтинг	X	13,11	X	14,8	X	12,43	X
---------------------	---	-------	---	------	---	-------	---

Отже, можна зробити висновок, що кращий фінансовий стан господарство мало у 2019 році.

Для виконання вимог при інтегральній оцінці фінансового стану підприємства необхідно оцінювати не тільки окремі коефіцієнти, але і їх співвідношення, структуру, що дасть змогу звести і відобразити в об'єднаному показнику множинні взаємозв'язки фінансових показників підприємства.

Інтегральна оцінка є ефективним механізмом аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств. Це зумовлює важливість визначення інтегральної оцінки фінансового стану підприємства і актуальність питань, пов'язаних з розробкою нових і поліпшенням існуючих методик її проведення. Вирішенням вказаної проблеми може стати розробка єдиної методологічної основи інтегральної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила всебічно оцінити фінансово-господарську діяльність підприємства, визначити недоліки в його роботі та відшукати шляхи поліпшення фінансового стану підприємства.

З метою узагальнення й порівняння показників необхідним стає проведення другого етапу аналізу із використанням інтегрального показника за формулою :

$$K_{\text{int}} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (1 - K_i)^2 / n} , \quad (3.4)$$

де K_{int} – інтегральний показник;

K_i – фінансові коефіцієнти, що використовуються для розрахунку, ($i = 1, \dots, n$);

n – кількість коефіцієнтів, за якими проводиться розрахунок.

Проведемо розрахунок інтегрального показника в ПрАТ ФФ «Віола» за допомогою 10 показників фінансового стану: коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт мобільності активів, коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансової

стабільності (коефіцієнт фінансування), коефіцієнт ліквідності поточної, коефіцієнт ліквідності швидкої, коефіцієнт ліквідності абсолютної, коефіцієнт забезпеченості власним капіталом, фондівдача.

Отже, ПрАТ ФФ «Віола» має задовільний фінансовий стан, який характеризується низьким рівнем ефективності використання капіталу, характерна нестабільна структура капіталу та недостатній рівень ліквідності.

Альтернативний підхід до інтегральної оцінки фінансового стану підприємства дає можливість формувати якісно нову систему показників, які можуть використовуватись агентами економічних відносин з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

**Класифікація видів фінансового стану підприємства в залежності від
значення інтегрального показника фінансового стану**

Значення І	Фінансовий стан	Характеристика
Менш 0	Незадовільний фінансовий стан	Характеризується збитковою діяльністю, низьким рівнем ліквідності та залежністю від зовнішніх джерел фінансування
0-38	Задовільний фінансовий стан	Низький рівень ефективності використання капіталу, характерна нестабільна структура капіталу та недостатній рівень ліквідності
39-60	Нестабільний фінансовий стан	Високий рівень прибутковості та оборотності активів при низькій платоспроможності та фінансовій стійкості
61 -99	Впевнений фінансовий стан	Показники, що характеризують фінансовий стан, знаходяться на оптимальному рівні
Більш 99	Куражний фінансовий стан	Характеризується надвисоким рівнем прибутковості та платоспроможності. Частіш за все підприємства недовгий проміжок часу перебувають в такому стані, оскільки такий стан є виснажливим і ресурсномістким

Таким чином, інтегральна оцінки фінансового стану дає можливість в узагальненому вигляді представити діяльність підприємства на ринку та визначити рейтинг ефективності його діяльності. Це дозволить суб'єктам ринкових відносин визначитись із найефективнішими способами інвестування капіталу і очікувати зростання віддачі від використовуваних ресурсів.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1. Законодавство України в галузі охорони праці

Законодавство України про охорону праці – це система взаємопов'язаних нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері соціального захисту громадян у процесі трудової діяльності. Воно складається з Закону України «Про охорону праці», Кодексу законів про працю України, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів [63].

Базується законодавство України про охорону праці на конституційному праві всіх громадян України на належні, безпечні і здорові умови праці, гарантовані статтею 43 Конституції України. Ця ж стаття встановлює також заборону використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах. Ст. 45 Конституції гарантує право всіх працюючих на щотижневий відпочинок та щорічну оплачувану відпустку, а також встановлення скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Інші статті Конституції встановлюють право громадян на соціальний захист, що включає право забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності (ст. 46); охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49); право знати свої права та обов'язки (ст. 57), в тому числі, право на охорону праці.

Основоположним документом в галузі охорони праці є Закон України «Про охорону праці», який визначає основні положення щодо реалізації права на охорону життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює відносини між роботодавцем і працівником з

питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні [1].

До основних законодавчих актів, що мають безпосереднє відношення до охорони праці слід віднести також ряд інших законів. «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачають встановлення єдиних санітарно-гігієнічних вимог до організації виробничих та інших процесів, пов'язаних з діяльністю людей, а також до якості машин, устаткування, будинків та таких об'єктів, що можуть шкідливо впливати на здоров'я людей (ст. 28); вимагають проведення обов'язкових медичних оглядів осіб певних категорій, в тому числі працівників, зайнятих на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці (ст. 31); закладають правові основи медико-соціальної експертизи втрати працездатності (ст. 69) [63].

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» встановлює необхідність гігієнічної регламентації небезпечних та шкідливих факторів фізичної, хімічної та біологічної природи, присутніх в середовищі життєдіяльності людини, та їхньої державної реєстрації (ст. 9), вимоги до проектування, будівництва, розробки, виготовлення і використання нових засобів виробництва та технологій (ст. 15), гігієнічні вимоги до атмосферного повітря в населених пунктах, повітря у виробничих та інших приміщеннях (ст. 19), вимоги щодо забезпечення радіаційної безпеки (ст. 23) тощо.

Закон України «Про пожежну безпеку» визначає, що забезпечення пожежної безпеки є складовою частиною виробничої та іншої діяльності посадових осіб, працівників підприємств, установ, організацій та підприємців. Це повинно бути відображено у трудових договорах (контрактах) і статутах підприємств, установ та організацій. Забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ та організацій покладається на їх керівників, якщо інше не передбачено відповідним договором (ст. 2).

Окремо питання правового регулювання охорони праці містяться в багатьох інших законодавчих актах України [1].

Кримінальний кодекс України містить розділ Х «Злочини проти виробництва», статті 271 – 275 якого встановлюють кримінальну відповідальність за порушення вимог охорони праці, які призвели до ушкодження здоров'я або смерті працівника або створили ситуацію, що загрожує життю людей.

Ст. 7 Закону України «Про колективні договори і угоди» передбачає, що у колективному договорі встановлюються взаємні зобов'язання сторін щодо охорони праці, а ст. 8 визначає, що в угодах на державному, галузевому та регіональному рівнях регулюються основні принципи і норми реалізації соціально-економічної політики, зокрема щодо умов охорони праці.

Крім вищезазначених законів, правові відносини у сфері охорони праці регулюють інші національні законодавчі акти, міжнародні договори та угоди, до яких Україна приєдналася в установленому порядку, підзаконні нормативні акти: Укази і розпорядження Президента, рішення Уряду, нормативні акти міністерств та інших центральних органів державної влади. На сьогодні кілька десятків міжнародних нормативних актів та договорів, до яких приєдналася Україна, а також більше сотні національних законів України безпосередньо стосуються або мають точки перетину із сферою охорони праці. Для регулювання окремих питань охорони праці у відповідності з Законом «Про охорону праці» діють понад 2000 підзаконних нормативних актів. Всі ці документи створюють єдине правове поле охорони праці в нашій країні [1].

4.2. Особливості охорони праці на фармацевтичних підприємствах

Фармацевтична промисловість – одна з провідних галузей народного господарства України. До неї входить комплекс виробництв, які поряд з хімічними методами обробки вихідних матеріалів широко застосовують біологічний синтез лікарських речовин. Через це у фармацевтичній промисловості виділяють декілька груп підприємств:

- з виготовлення синтетичних субстанцій для подальшого отримання лікарських засобів;

- мікробіологічні виробництва;

- з виробництва готових лікарських форм.

Фармацевтичне виробництво має певні особливості, що визначають специфіку його розвитку:

- по-перше, високі вимоги до якості продукції, гарантією якої є дотримання під час виробництва обов'язкових принципів, норм і правил;

- по-друге, швидке оновлення номенклатури лікарських засобів і порівняно невеликі обсяги їх випуску;

- по-третє, великі різноманітність і витрати вихідної сировини та матеріалів, зумовлені складністю синтезу лікарських субстанцій і біологічно активних речовин.

Охорону праці під час виробництва лікарських засобів з урахуванням зазначених особливостей забезпечують завдяки певним вимогам до: документації, виробництва, обладнання і персоналу.

Під час будівництва фармацевтичних підприємств, їх реконструкції, технічного переоснащення та впровадження нових технологій з виробництва лікарських засобів має бути проведено попередню експертизу документації щодо відповідності її нормативам з охорони праці, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 431 від 23.06.94 р.

Фармацевтичне підприємство має отримати дозвіл на виробництво лікарських засобів.

Виготовлення продукції можливе лише за наявності затвердженого регламенту [63].

Регламент – нормативний документ, який встановлює вимоги до технологічних процесів, обладнання та приміщень, пов'язаних з якісним виготовленням продукції, за дотримання умов охорони праці та довкілля.

Для кожного виробничого об'єкта потрібно розробити інструкції з охорони праці, виробничої санітарії та пожежної безпеки, які відображають:

1. Правила безпечної експлуатації обладнання й установок.

2. Найнебезпечніші ланки технологічного процесу, на яких можуть виникнути вибух, пожежа, гострі отруєння або професійні захворювання, та основні заходи запобігання аварійним ситуаціям, а в разі виникнення аварійного стану — правила поведінки працівників в аварійних умовах.

3. Правила та прийоми безпечної роботи в разі підготовки обладнання до завантаження, під час технологічного процесу, планових і позапланових зупинок обладнання на ремонт, підготовки обладнання до, а також введення в експлуатацію після ремонту.

Інструкція – це нормативний акт, який містить правила з охорони праці, яких потрібно обов'язково дотримуватися представникам певної професії або під час проведення певних робіт у виробничих приміщеннях або в інших місцях, де виконують роботи, а також службові обов'язки [1].

Кожній інструкції дають назву та присвоюють скорочене позначення (код, порядковий номер). У назві інструкції скорочено зазначають галузь її застосування (наприклад, «Інструкція з охорони праці під час приготування дезінфекційних розчинів»).

Інструкція має містити такі розділи:

1. Загальні положення.
2. Вимоги безпеки перед початком робіт.
3. Вимоги безпеки під час роботи.
4. Вимоги безпеки по закінченні робіт.
5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження показали, що в літературних джерелах існує багато трактувань оцінки фінансової діяльності, які, в основному, пов'язані із певною сукупністю показників для її оцінки. На основі проведеного дослідження трактування та змісту поняття «фінансова діяльність підприємства», в роботі запропоновано наступне його визначення: фінансова діяльність підприємства – це процес, що охоплює комплекс функціональних завдань управління і пов'язана з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта господарювання, є своєрідною сполучною ланкою між функціями залучення та використання фінансових ресурсів.

2. Фінансова діяльність, стійкість і стабільність підприємства залежать від результативності її виробничої і комерційної діяльності. При вдалому виконанні виробничого і фінансового плану, підприємство успішно функціонує. Але, при невиконанні плану з виробництва й реалізації продукції відбувається збільшення її собівартості, зменшується суми прибутку і, як наслідок, відбувається погіршення платоспроможності підприємства. Саме тому, стійка фінансова діяльність є наслідком досвідченого й вправного управління усім комплексом факторів, що визначають результати господарської діяльності підприємства.

3. Обґрунтовано, що не існує універсальної методики оцінювання фінансової діяльності підприємства, яка б враховувала мету фінансового аналізу, постійно змінюваний склад множини оцінювальних параметрів, який змінюється відповідно до умов розвитку внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, а також розмірність, специфіку підприємства конкретної галузі й умов, у яких воно функціонує. Формування єдиної системи методичних підходів щодо оцінки фінансової діяльності підприємства та розробка детального алгоритму їх застосування сприятиме, по-перше,

об'єктивному визначенню статичної і потенційної можливості розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та їх забезпеченню фінансовими ресурсами; по-друге, підвищенню якості прийняття управлінських рішень, що, в підсумку, забезпечуватиме збільшення фінансових результатів та досягнення тактичних та стратегічних цілей функціонування підприємств різних галузей економіки.

4. Дослідження загальної характеристики Приватного акціонерного товариства Фармацевтична Фабрика «Віола» показала, що майно підприємства за досліджуваний період збільшилось з 120910 тис. грн у 2017 році до 171046 у 2019 році. Абсолютне відхилення 2019 року від 2017 року становило збільшення на 50136 тис. грн та відносно 2018 року на 20154 тис. грн. Власний капітал у 2017 році становив 38420 тис. грн, у 2018 році 57233 тис. грн та у 2019 році 84319 тис. грн, збільшення відбулося на 45899 тис. грн або на 219,47%. Збільшився залучений капітал у 2019 році відносно 2017 року на 605 тис. грн і становить 32658 тис. грн., відносно 2018 року 1032 тис. грн. Чистий дохід виручка протягом досліджуваного періоду збільшився на 89409 тис. грн відносно 2017 року та на тис. грн відносно 429792018 року і у 2019 році становить 359506 тис. грн, збільшення відбулося майже в 1,33 рази. Чистий дохід виручка майже в два рази більше ніж фактичний розмір майна підприємства, що свідчить про високий рівень ресурсовіддачі активів.

5. Аналіз фінансової діяльності Приватного акціонерного товариства Фармацевтична Фабрика «Віола» показав, що значне відхилення від рекомендованих значень спостерігається щодо коефіцієнту загальної ліквідності. Отримані кошти від перетворення оборотних активів на готівку станом на кінець 2017-2019 років дозволяють перекрити кредиторську заборгованість товарного характеру та поточні зобов'язання за розрахунками у 0,00 разів (при нормативі 20-30%). Коефіцієнт загальної ліквідності ПрАТ ФФ «Віола» у 2019 році має значення 2,42 це означає, що підприємство на 242% може погасити свою поточну заборгованість на дату складання звітності. У 2017 році значення даного показника було 1,74, в 2018 році 1,79 при

оптимальному значенні 2-2,5. Проводячи оцінку фінансової стійкості досліджуваного господарства можна відзначити, що у 2019 році в порівнянні з 2017 роком спостерігається збільшення власних обігових коштів на 51,54%, що є позитивною тенденцією. На низькій рівень ділової активності підприємства вказує, перш за все, скорочення оборотності капіталу підприємства на 2,23 обороти відносно 2017 року та на 1,54 обороти відносно 2018 року.

6. Оцінка ефективності фінансової діяльності суб'єкта господарювання за допомогою діагностики банкрутства показала, що досліджуване господарство має доволі стабільний фінансовий стан і тому банкрутство йому не загрожує. Це підтверджують дані проведених досліджень. Забезпечення фінансового оздоровлення підприємства потребує пошуку та використання внутрішніх резервів забезпечення позитивності та зростання чистого грошового потоку підприємства (різниця між вхідним та вихідним грошовими потоками), що генерується в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Використання внутрішніх фінансових джерел відновлення платоспроможності, підприємство може не лише подолати внутрішні причини кризи, а й значною мірою зменшити залежність ефективності санації від залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

7. Розкрито проблеми та перспективи розвитку фінансової діяльності фармацевтичних підприємств України, удосконалено фінансову діяльність Приватного акціонерного товариства Фармацевтичної Фабрики «Віола». Наведено основні напрями розвитку фармацевтичних підприємств для підвищення ефективності їх фінансової діяльності, серед яких є: розширення ринку збуту (Європейський ринок), диверсифікація виробництва (виробництво оригінальних товарів), науково-інтелектуальний потенціал (наукові кадри та інноваційні розробки), запровадження міжнародних стандартів, залучення фінансування на модернізацію виробництва під державні кредити та незначні відсоткові ставки.

8. Для ПрАТ ФФ «Віола» розроблено фінансову стратегію, метою якої є забезпечення фінансової незалежності підприємства, шляхом оптимізації

структури фінансових ресурсів (капіталу), дешевих залучених фінансових ресурсів (міжнародні гранди та кредити), продажем застарілого обладнання та купівлею нового у лізинг, диверсифікація виробництва. Проаналізувавши цільову спрямованість фінансової діяльності ПрАТ ФФ «Віола» було звернуто увагу на те, що ресурсне забезпечення, а саме знос основних засобів складає майже 65,0%, що означає, що більшість його є застарілим. Тому, пропонується продати 5 % застарілого обладнання, а на зміну купити нову сучасне, застосовуючи політику оновлення основних засобів. В цілому прогнозний чистий дохід від реалізації ПрАТ ФФ «Віола» збільшиться на 5% або 377481,3 тис. грн.

9. Удосконалено методику оцінки фінансового стану підприємств фармацевтичної галузі, що на основі запропонованої системи показників з урахуванням значимості кожного з них і подальшим розрахунком інтегральної оцінки. Виведено факторну удосконалену модель оцінки фінансового стану підприємств фармацевтичної галузі України за допомогою лінійної множинної регресії. Модель передбачає використання інтегрованого показника, який складається з найбільш вагомих коефіцієнтів оцінювання фінансового стану підприємств фармацевтичної галузі. Інтегральна оцінка фінансового стану дає можливість в узагальненому вигляді представити діяльність підприємства на ринку та визначити рейтинг ефективності його діяльності. Це дозволить суб'єктам ринкових відносин визначитись із найефективнішими способами інвестування капіталу і очікувати зростання віддачі від використовуваних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агій Я. Ю., Лях І. М. Охорона праці у галузі: навч. посіб. Ужгород: ПП «АУТДОР - ШАРК», 2015. 200 с.
2. Азаренкова Г. М. Аналіз моделювання і управління ризиком (у схемах та прикладах): навч. посіб. Львів: Новий світ-2000, 2011. 240 с.
3. Азаренкова Г. М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2009. 299 с.
4. Актуальні питання обліку, аналізу і аудиту: теорія та практика: колект. монографія / за ред. П. Й. Атамас. Дніпропетровськ: ФОП Дробязко С.І., 2014. 216 с.
5. Антонюк О. О. Оцінка рівня прибутковості як важлива складова діагностики кризових явищ підприємства. *Вісник «ХНУ». Серія: Економічні науки*. 2013. № 5. Т. 2. С. 20–24.
6. Аранчій В. І. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2004. 304 с.
7. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства: підручник. Київ: Либідь, 2002. 384 с.
8. Бендар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
9. Бойко О. О., Панасюк М. А. Фінансове планування діяльності сучасного підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. №2. С. 318–322.
10. Вахович І. М., Волинчук Ю. В. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства. *Економічний форум*. 2015. № 3. С. 275–279.
11. Вудвуд В. Теоретичні основи діагностики фінансової діяльності підприємства. *Вісник Львівського університету. Серія: економічна*. 2012. Вип. 48. С. 71–77.

12. Гайбура Ю. А. Управління прибутковістю підприємства та шляхи її підвищення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 14. Ч. 2. С. 127–130.
13. Головка В. І., Мінченко В. А., Шарманська В. М. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 446 с.
14. Гонта О., Кальченко О. Фінансове планування на підприємствах реального сектору економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 4 (12). С. 128–133.
15. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.05.2020).
16. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2013. 85 с.
17. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2020).
18. Дєєва Н. М. Науково-методичні основи щодо надання змінам соціальної відповідальності суб'єктів економіки керованого характеру. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2015. № 2(50). С. 68–79.
19. Євчук Л. А. Основи забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2015. № 1. С. 15–20.
20. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний. Київ: Знання, 2007. 1072 с.
21. Захарова Н. Ю. Методичні підходи щодо оцінки фінансового стану підприємства. *Таврійський державний агротехнологічний університет*. 2013. Вип. 22. Т. 3. С. 123–133. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/1735/1/919.pdf>. (дата звернення: 04.04.2020).

22. Зятковський І. В., Зятковська Л. І., Романів М. В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Чернівці: Золоті литаври, 2007. 274 с.
23. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: МАУП, 2001. 152 с.
24. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. *Економіка держави*. 2010. №1. С. 61–62.
25. Клімович І. М., Татієвська К. А. Деякі питання сутності та оцінки фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6613> (дата звернення: 11.05.2020).
26. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 294 с.
27. Кравчук О. М., Лещук В. П. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 504 с.
28. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і управління: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 224 с.
29. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 520 с.
30. Круп'як І. Й., Круп'як Л. Б. Фінансові аспекти розвитку фармацевтичної галузі держави. *Мукачівський державний університет. Серія: Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1072–1078.
31. Круп'як І. Інвестування фармацевтичної галузі держави. *Четверті наукові читання пам'яті С.І. Юрія: збірник наукових праць* (м. Тернопіль, 27 листопада 2018 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 58–62.
32. Кубарева І. Аналіз сучасних тенденцій соціально-ефективної організації фармацевтичного забезпечення населення сільської місцевості в Україні. *Фармацевтичний журнал*. 2015. № 5. С. 8–14.
33. Ларікова Т. В. Особливості розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Херсонського*

державного університету. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 6. Ч. 1. С. 228–233.

34. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: «Хай Тек Прес», 2008. 336 с.

35. Литвиненко Л., Собкова А. Перспективи розвитку фармацевтичного ринку України в умовах поглиблення процесів євроінтеграції. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2015. № 40. С. 51–56.

36. Любенко Н. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2005. 264 с.

37. Максимова М. В., Щербина А. І. Концептуальні положення фінансового планування на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7197> (дата звернення: 11.05.2020).

38. Манів З. О., Луцький І. М. Економіка підприємств: навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 580 с.

39. Мартюшева Л. С., Меренкова Л. О. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч. посіб. Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. 218 с.

40. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2003. 128 с.

41. Мізюк Б. Особливості стратегічного управління підприємствами. *Фінанси України*. 2008. № 12. С. 31–36.

42. Міокова Г. І. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. *Наукові записки КНТУ*. 2011. Вип. 11. Ч. I. С. 12–15.

43. Міценко Н. Г., Мікайло М. М. Особливості оцінювання фінансового стану підприємств у країнах з ринковою економікою. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19-5. С. 196–199.

44. Міщук Г. Ю., Джигар Т. М., Шишкіна О. О. Економічний аналіз: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2017. 156 с.

45. Мойсеєнко І. П., Демчишин М. Я. Економетричний аналіз стану економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Львівського*

державного університету внутрішніх справ. Серія: Економіка. 2010. № 4. С. 251–263.

46. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 06.05.2020).

47. Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 504 с.

48. Нескородева І. І., Коцегуб Ю. О. Дослідження сутності економічної категорії «фінансова діяльність підприємства». *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 41. С. 200–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetr_2013_41_52 (дата звернення: 06.05.2020).

49. Оксенюк Т. М. Фактори підвищення прибутковості підприємства: еволюційний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 13. Ч. 3. С. 115–118.

50. Онисько С. М., Марич П. М. Фінанси підприємств: підручник. Львів: Магнолія Плюс, 2005. 367 с.

51. Офіційний сайт Приватного акціонерного товариства Фармацевтичної Фабрики. URL: «Віола» <http://viola.pat.ua/emitents/reports/year/2019> (дата звернення: 12.05.2020).

52. Партин Г. О., Загородній А. Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 379 с.

53. Плюта Ю. С., Батрак І. О., Тарасенко І. О. Фінансове планування на підприємстві та напрями його вдосконалення. *Формування ринкових відносин*. 2014. №7 (158). С. 56–58.

54. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 406 с.

55. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ: КНТЕУ, 2009. 536 с.

56. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д., Булгакова С. О., Куліш А. П. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 552 с.

57. Попова С. П. Методи оцінки та шляхи стабілізації фінансового стану підприємства. *Наукові записки*. 2016. Вип.20. С. 25–36.

58. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ Агентства з питань, запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. № 22. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>. (дата звернення: 20.05.2020).

59. Про затвердження положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>. (дата звернення: 20.05.2020).

60. Романенко О. Р. Фінанси: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 312 с.

61. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 654 с.

62. Салига С. Я., Книш Я. В. Удосконалення методів визначення економічної ефективності функціонування господарської діяльності регіону. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=979>. (дата звернення: 11.05.2020).

63. Саргош О. Д., Катрушов О. В., Філатова В. Л. Охорона праці в галузі: навч.-метод. посіб. Полтава: 2015. 241 с.

64. Сидора Т. Ю. Критерії оцінювання ефективності діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1298> (дата звернення: 07.05.2020).

65. Старостенко Г. Г. Методологія фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання. *Економічні науки Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. Т. 1. С. 34–39.

66. Терещенко О. О., Невмержицький Я. І., Куліш А. П. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч.-метод. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 312 с.

67. Тешева Л. В., Хохлов М. П., Петрова І. М. Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 314–320.
68. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2016. 430 с.
69. Філімоненков О. С. Фінанси підприємства: навч. посіб. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2002. 360 с.
70. Цал-Цалко Ю. С. Статистичне дослідження впливу факторів на фінансові результати діяльності підприємств. *Статистика України*. 2011. № 4. С. 75–81.
71. Цаль-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Суліменко Л. А. Фінансовий аналіз: підручник. Житомир: Рута, 2012. 609 с.
72. Чупіс Л. В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: наук.-метод. вид. Суми: Довкілля, 2001. 404 с.
73. Preston M. R., Stanley J. J. Introduction to economic analysis. California Institute of Technology. 2006. 322 p.

ДОДАТКИ